

Tyrkiet i EU – realistisk eller utopisk?

Ouafa Khali

Cand.ling.merc. – Fransk / Europæiske Studier

Vejleder : Kathrine Ravn Jørgensen

Institut for Europæiske studier

Anslag: 151.175

Sidetal: 66,5

La Turquie en l'UE – réaliste ou utopique ?

Résumé

Le but de cette étude est de savoir, comment les facteurs politiques, culturels et historiques ont influencés le processus d'adhésion de la Turquie en UE et comment ces facteurs sont exprimés sur la scène politique en Turquie aujourd'hui.

L'histoire entre l'UE et la Turquie est longue et a commencée déjà en 1959, où la Turquie a présentée une demande d'association au Marché commun, mais la route vers l'UE pour la Turquie semble encore longue. Bien qu'Atatürk ait fait tout pour séculariser la Turquie, il est clair que le patrimoine culturel ottoman a mis des obstacles à la vision d'Atatürk.

L'approche théorique dans mon projet est basée sur les théories de Robert A. Dahl, les théories de Møller et celles de Skaaning.

Dahl met en place quelques institutions politiques qui devraient au moins être en place pour un état pouvant être considéré d'état démocratique. La théorie est utilisée pour voir si la Turquie peut satisfaire pleinement aux critères de Copenhague, sachant que les critères de Copenhague sont comparables aux institutions politiques de Robert. A. Dahl.

Møller et Skaaning font valoir que deux facteurs fondamentaux ont distingués l'Europe centrale des Balkans et de la Russie avant le communisme: le caractère de l'appareil étatique et la force de la société civile. La théorie de Møller et Skaaning implique les facteurs plus profonds et est utilisée pour comprendre comment l'histoire de la Turquie et l'Empire d'ottomans peuvent expliqués la transformation de la culture politique en Turquie aujourd'hui.

Cette étude a montrée que le patrimoine culturel ottoman a joué un rôle important dans le développement de la culture politique turc. Il semble que, les méthodes autoritaires sont un caractéristique constant dans l'histoire politique en Turquie. En conclusion la Turquie n'est en aucun cas prête à rejoindre l'Union européenne, en tenant compte des développements récents. C'est clair de voir que la Turquie dirigé par Erdogan avec ses méthodes autoritaires a peu à peu glissé vers un régime despotique.

Indholdsfortegnelse

1.0	INDLEDNING	5
1.1	PROBLEMFORMULERING	6
1.2	AFGRÆNSNING	7
1.2.1	TID	7
1.2.2	AKTØRER	7
1.2.3	KØBENHAVNERKRITERIERNE	7
1.2.4	CYPERN-PROBLEMATIKKEN	8
1.3	METODE OG EMPIRI	8
1.3.1	METODE	8
1.3.2	EMPIRI	9
1.4	SPECIALETS STRUKTUR	9
2.0	TEORI	11
2.1	DET IDEALE DEMOKRATI KONTRA DET REALE DEMOKRATI	12
2.2	DYBE OG NÆRE ÅRSAGER	15
2.3	TEORIDISKUSION	18
3.0	ANALYSE DEL 1	20
3.1	OSMANNERRIGET	20
3.2	OSMANNERRIGET I STØBESKEEN, KONSTANTINOPELS FALD OG KONSEKVENSERNE HERAF	21
3.3	VERDSLIGHED OG GEJSTLIGHED I OSMANNERRIGET OG I MIDDELALDERENS EUROPA	23
3.4	OSMANNERRIGETS STORHEDSTID OG FALD	24
3.5	DELKONKLUSION	29
4.0	ANALYSE DEL 2	30
4.1	FRA IMPERIUM TIL NATIONALSTAT	30
4.2	ATATÜRK – TYRKERNES FADER	31
4.3	ATATÜRKES REFORMER	32
4.4	SKABELSEN AF DEN TYRKISKE IDENTITET OG UDELUKKELSEN AF DEN KURDISKE IDENTITET	35
4.5	KEMALISMEN ARV	37
4.6	DEMOKRAT PARTIETS ÅRTI	38
4.7	REPUBLIKKENS VOGTERE	39
4.8	MILITÆRETS JERNGREB OG FORFATNINGSÆNDRING	42
4.9	DET KURDISKE DILEMMA	44
4.10	DEN DYBE STATS LANGE ARM	46
4.11	DET BLØDE KUP	49
4.12	DELKONKLUSION	51
5.0	ANALYSE DEL 3	52
5.1	TYRKIETS LANGE VEJ TIL EU	52
5.2	KØBENHAVNERKRITERIERNE – DEN POLITISKE DEL	53
5.3	AK TIL MAGTEN	54
5.4	ABSOLUT MAGT	57
5.5	1982- FORFATNINGENS KONSEKVENSER	58
5.6	PROBLEMER MED DEN POLITISKE DEL AF KØBENHAVNERKRITERIERNE	59

5.6.1	GEZI-PROTESTER OG FORSAMLINGSFRIHEDEN	61
5.6.2	KORRUPTIONSANKLAGER	62
5.6.3	TYRKIET – LANDET MED FLEST FÆNGSLEDE JOURNALISTER	63
5.6.4	TYRKIET I UNDTAGELSESTILSTAND – MILITÆRKUP OG INDSKRÆNKNINGER PÅ DE OMFATTENDE BORGERRETTIGHEDER	66
5.7	AKP'S KAMP MOD MILITÆRET	68
5.8	FORFATNINGSÆNDRING OG DØDSSTRAF - PÅ VEJ MOD ERDOGANS SULTANAT	69
6.0	<u>DISKUSSION AF SPECIALETS FUND OG KONKLUSION</u>	<u>74</u>
6.1	DISKUSSION AF SPECIALETS FUND	74
6.2	KONKLUSION	75
7.0	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>79</u>
7.1	BØGER	79
7.2	TIDSSKRIFTARTIKLER	81
7.3	INTERNETKILDER	82

1.0 Indledning

“Ankara har ingen plads i den Europæiske Union; hverken historisk eller økonomisk. Tyrkiet er mindre europæisk end Rusland. Og det er ikke bare dét; for hvad er ideen bag Europa? Europa er en union af europæiske lande. Spørgsmålet er meget simpelt, selv i geografiske termer: Er Tyrkiet et europæisk land? Tyrkiet har kun én kyst af Bosporusstrædet i Europa. Kan Tyrkiet blive betragtet som et europæisk land; kulturelt, historisk og økonomisk set? Hvis vi siger dét, så ønsker vi den Europæiske Unions død.”

- Forhenværende fransk præsident, Nicolas Sarkozy, marts 2016 (RT, 20.03.16)

Formålet med dette speciale er at forsøge at konkretisere, hvordan politiske, kulturelle og historiske faktorer påvirker, og har påvirket Tyrkiets langvarige vej til optagelse i EU.

I 1987 ansøger Tyrkiet formelt om medlemskab i Det Europæiske Fællesskab, men den uendelige historie mellem EU og Tyrkiet starter allerede i 1959, hvor Tyrkiet ansøger om associeret medlemskab af Det Europæiske Fællesskab (Boel & Møller Sørensen, 2005: 369). I 1997 omtales Tyrkiet i EU som et ansøgerland og i 1999 giver EU Tyrkiet kandidatstatus.

Debatten om Tyrkiets mulige optagelse i EU startede for alvor i oktober 2004, da EU omsider anbefalede at indlede optagelsesforhandlinger med Tyrkiet. Dette skete på baggrund af Københavnertopmødet i december 2002, hvor det blev understreget, at hvis Kommissionen vurderede, at Tyrkiet levede op til de politiske københavnerkriterier inden topmødet i 2004, ville optagelsesforhandlingerne indledes. Året efter, i 2005, blåstemplede Det Europæiske Råd påbegyndelsen af optagelsesforhandlingerne med Tyrkiet (ibid: 370).

Siden 2005, hvor optagelsesforhandlingerne startede, er det blevet sværere og sværere at forestille sig Tyrkiet som et potentielt EU-medlemsland og optagelsesprocessen har været yderst langsommelig. I 2013 var kun 14 ud af 35 kapitler i Fællesskabsretten blevet åbnet og kun ét kapitel var blevet midlertidigt lukket (Adam Batalla, 2015: 275). I næsten 60 år har Tyrkiet forsøgt at blive medlem af den Europæiske Union, men er de politiske, kulturelle og historiske forskelligheder mellem Tyrkiet og Europa for store, og har Sarkozy ret i sin udtalelse om, at

Ankara ingen plads i den Europæiske Union har? Kan Tyrkiet nogensinde blive en del af Den Europæiske Union?

Siden opløsningen af Osmannerriget og grundlæggelsen af den moderne tyrkiske stat i 1923, har Tyrkiet, med general Mustafa Kemal - også kaldt Atatürk (tyrkernes fader) - i spidsen, søgt at tilnærme sig Vesten. Atatürk forsøgte ihærdigt at modernisere den nye stat, bl.a. gennem moderniseringsreformer, som fx bestod af: adskillelse mellem religion og stat, undervisningspligt, rettigheder til kvinder osv. (Boel & Møller Sørensen, 2005: 17).

Meget er sket siden Atatürks forsøg på at vestliggøre Tyrkiet, og i dag synes udviklingen at gå den anden vej. Recep Tayyip Erdogan (nuværende tyrkisk præsident) kom til magten i 2002 som leder af AKP (Retfærdigheds- og Udviklingspartiet) og holdt posten som premierminister i 11 år, før han blev præsident; en post, som han fortsat besidder. Han nyder stor støtte blandt den muslimsk-konservative del af den tyrkiske befolkning, blandt andet på grund af den økonomiske fremgang under hans styre. Hans kritikere beskylder ham dog for at være autoritær og korrupt, samt for at undertrykke regeringskritiske røster (BBC, 17.04.17). Spørgsmålet er så, om den osmanniske arv fortsat er rodfastet i de tyrkiske borgeres mentalitet i dag, trods Atatürks forsøg på at vestliggøre dem og Tyrkiet?

1.1 Problemformulering

Ovenstående betragtninger leder til udformningen af min problemformulering:

Hvilke politiske, kulturelle og historiske faktorer er med til at vanskeliggøre Tyrkiets fremtidsudsigter i EU? Og hvordan kommer disse faktorer til udtryk i Tyrkiet i dag?

Problemformuleringen danner grundlag for nedenstående underspørgsmål:

- Hvorvidt har disse faktorer påvirket den politiske kultur under henholdsvis Atatürk og Erdogan?

- Hvordan har den osmanniske og kemalistiske kulturarv formet den nutidige tyrkiske politiske kultur?
- Hvordan vanskeliggør den politiske kultur i Tyrkiet landets fremtidsudsigter i EU?

1.2 Afgrænsning

Specialet tager udgangspunkt i historiske, kulturelle og politiske faktorer, der er med til at vanskeliggøre Tyrkiets fremtidsudsigter i EU. Da specialets problemformulering spreder sig over et bredt spektrum af aktører og tid, er det nødvendigt med følgende afgrænsning:

1.2.1 Tid

For at kunne svare på min problemformulering, er jeg nødt til at inddrage den tyrkiske historie, fra grundlæggelsen af Det Osmanniske Rige og frem til i dag. Det er nødvendigt at opstille en tidsramme for at kunne analysere mig frem til, hvilken rolle de kulturelle og historiske faktorer har spillet i Tyrkiets optagelsesproces, samt hvordan de disse faktorer har formet den politiske kultur i nutidens Tyrkiet.

1.2.2 Aktører

Kommissionen er dét organ i EU, der besidder den udøvende magt. Derfor er det væsentligt at inddrage Kommissionen som relevant aktør i min opgave. Kemal Mustafa Atatürk, det tyrkiske militær og den nuværende præsident Erdogan vil også blive inddraget i specialet, da de alle er relevante aktører i forhold til, hvordan Tyrkiets politiske kultur har udviklet sig gennem tiden.

1.2.3 Københavnerkriterierne

Idet specialets fokus er på de politiske, historiske og kulturelle faktorer, der har spillet en rolle i Tyrkiets fremtidige udsigter i EU, har jeg valgt at afgrænse mig fra det økonomiske kriterium samt fra kriteriet, som omhandler overtagelsen af EU's samlede regelværk. Det er således kun det politiske kriterium, der behandles i dette speciale.

1.2.4 Cypern-problematikken

Cypern-problematikken inddrages ikke i dette speciale.

1.3 Metode og empiri

Specialet tager udgangspunkt i en redegørelse for, samt analyse af, hvordan den osmanniske og kemalistiske arv har formet Tyrkiets politiske kultur, samt hvordan denne politiske kultur kommer til udtryk i Tyrkiet i dag?

Formålet er at undersøge, hvilke kulturelle og politiske udfordringer Tyrkiet har i forhold til at opnå medlemsstatus i EU

For at belyse disse faktorer inddrages Robert Dahl og Møller og Skaaning som teoretisk materiale. Teorierne vil i specialet anvendes til at analysere empirien og derigennem vurdere, i hvilket omfang den kemalistiske og osmanniske arv har spillet en rolle i udviklingen af den politiske kultur i Tyrkiet i dag.

1.3.1 Metode

Den hermeneutiske tilgang er relevant i dette speciale, fordi specialet metodisk placerer sig indenfor den fortolkningsvidenskabelige tradition.

Når man undersøger noget ud fra en hermeneutisk tilgang, er formålet at forstå og dermed fortolke de udvalgte aktørers adfærd; påvirket af deres respektive interesser, motiver og handlinger.

Hermeneutikkens grundprincip er, at forudsætningen for enhver forståelse er, at vi besidder en forforståelse af den sag eller det forhold, vi ønsker at forstå (Fuglsang & Bitsch Olsen, 2009: 310). I den hermeneutiske cirkel beskrives forståelses- og fortolkningsprocessen som en vekselvirkning, der foregår mellem del og helhed. Der er altså en gensidig påvirkning mellem delen og helheden. Delene kan kun forstås ved inddragelse af helheden, og omvendt kan helheden kun forstås ved inddragelse af delene; det er således denne relation mellem delene og helheden, der er meningsskabende (ibid: 312).

Inden for den filosofiske hermeneutik inddrages fortolkeren som en del af den hermeneutiske cirkel, og da mennesket, ifølge Gadamer, er et fortolkende og fordømmende væsen, betyder dét, at mennesket altid vil være præget af en forudfattet mening (ibid: 322). Kombinationen af vores forforståelse og fordomme danner rammen for forståelseshorisonten. Denne forståelseshorisont er medbestemmende for, hvordan vi orienterer os og for vores handlinger i hverdagen. Derfor er forståelse og analyse inden for ethvert område præget af vores egen forståelseshorisont og en objektiv analyse er dermed umulig (ibid: 322-3). For at foretage en analyse, som er så objektivt som muligt, kræves det, at man udfordrer sine egne fordomme og forforståelser og er opmærksom på disse.

I dette speciale danner teorierne og den valgte empiri baggrund for min forforståelse. Ved at gennemprøve teoriernes forklaringskraft og forholde mig kritisk til dem, bl.a. ved at være opmærksom på de enkelte teories begrænsninger, vil de have sværere ved at begrænse min forståelsesramme.

En kombination af forskellige teorier vil desuden give anledning til at udfordre teoriernes forudsætninger og dermed min egen forforståelse.

1.3.2 Empiri

Analysens empiriske materiale består først og fremmest af historiske kilder. De historiske kilder vil forklare den historiske kontekst og udvikling. Desuden anvendes de historiske kilder til at støtte og dokumentere opgavens påstand. Derudover anvendes der sekundærkilder såsom: EU-lovgivning, officielle EU-rapporter, lærebøger og relevante avisartikler. Disse vil anvendes for at forklare Tyrkiets forhold til EU i nyere tid og assistere til at fagliggøre min egen forforståelse. Specialet er deduktivt, i og med at jeg vil udføre en teoribaseret analyse, samt anvender teorierne til at forklare den virkelighed, som undersøges.

1.4 Specialets struktur

I følgende afsnit vil specialets struktur kort redegøres for. Specialet er overordnet inddelt i seks dele, hvori analysedelen består af tre dele. Strukturen er illustreret i figuren nedenfor.

Indledning

- Problemformulering
- Metode
- Afgrænsning

Teori

- Redegørelse for Robert A. Dahls teori om demokratiopfattelse
- Redegørelse for Møller og Skan-nings teori om dybe og nære årsager
- Teoridiskussion

Analyse - del 1

- Historisk konteksts del 1
- Osmanner-riget

Aanalyse del 2

- Historisk kontekst del 2
- Grundlæggelsen af Tyrkiet og Kemalismen

Analyse del 3

- Tyrkiets lange vej til EU
- Brud på den politiske del af Københavnerkriteriet
- Erdogans Tyrkiet

Diskussion og konklusion

- Diskussion af specialets fund
- Konklusion
- Litteraturliste

I det indledende afsnit redegøres der for problemformulering, metode, empiri og afgrænsning. Derefter kommer teoriafsnittet, hvor der redegøres for teorivalg samt begrundelse for teorivalg. I tredje og fjerde afsnit gennemgås den historiske kontekst, som danner baggrund for en efterfølgende analyse. I afsnit tre og fire, som udgør specialets hovedpart, analyseres der også på, i hvilket omfang den osmanniske og kemalistiske arv har påvirket den nutidige politiske kultur i Tyrkiet.

Afsnit fem omhandler både Tyrkiets politiske virkelighed i dag og de kulturelle og værdimæssige udfordringer, som fortsat udfordrer tilnærmelsen mod EU. Specialets afsluttes i afsnit seks med en diskussion af specialets fund og en konklusion.

2.0 Teori

For at svare på min problemformulering vil jeg anvende Robert A. Dahls demokratiopfattelse, idet man i høj grad kan sidestille Københavner-kriterierne med Dahls politiske institutioner.

For at blive medlem af EU skal kandidatlande leve op til de såkaldte Københavner-kriterier. De tre kriterier er: Det politiske kriterium, det økonomiske kriterium og kriteriet om overtagelse af EU's samlede regelværk. I dette speciale vil fokuset være på det politiske kriterium, som lyder:

- Landet skal have stabile institutioner, der sikrer demokrati, retsstat, menneskerettigheder og respekt for og af beskyttelse af mindretal (Kelstrup, Sindbjerg Martinsen & Wind, 2012:71).

Derudover vil jeg i specialet have fokus, på hvilken betydning de kulturelle og historiske faktorer har for udviklingen af den politiske kultur i Tyrkiet, og hvorvidt disse faktorer er medvirkende til at vanskeliggøre Tyrkiets fremtidsudsigter i EU. Til dette inddrages Møller og Skaanings demokratiseringsteori.

Dahls politiske institutioner vil i specialet anvendes som målestok i forhold til Tyrkiets demokratiske status.

Møller og Skaanings teori vil komplementere Dahls teori og bidrage til en forståelse af, hvilke dybereliggende faktorer, der har påvirket de historiske forbindelser mellem Tyrkiet og Europa.

Jeg vil i følgende afsnit redegøre for Dahls teori om demokratiopfattelse og derefter redegøre for Møller og Skaanings teori om de dybereliggende faktorer, der påvirker demokratiets tilstand i en given stat.

2.1 Det ideale demokrati kontra det reale demokrati

Begrebet 'demokrati' har gennem historiens løb gennemgået mange forskellige former. Begrebet 'demokrati' er periodevist blevet diskuteret i 2500 år, fra dets vugge i oldtidens Grækenland til i dag (Dahl, 2000: 12). Dahl skelner mellem to former for demokrati. Idealdemokratiet, hvis idealer og mål ethvert demokratisk land burde stræbe efter og realdemokratiet, som beskriver et realistisk demokrati i nutiden (ibid: 27).

I idealdemokrati-modellen opstiller Dahl fem kriterier for en ideal demokratisk proces. Det skal nævnes, at han bruger en forening som eksempel, så medlemmerne er skiftet ud med stemmeberettigede borgere i beskrivelsen af de ideale kriterier for et demokrati. Kriterierne lyder følgende:

1. **Medbestemmelse:** Alle stemmeberettigede skal inden en politik vedtages have den samme chance for at ytre sine meninger om den vedtagne politik.
2. **Lighed i valg:** Alle stemmer skal vægtes ens, og alle stemmeberettigede skal have samme mulighed for at stemme.
3. **Opnåelse af begrundet indsigt:** Alle skal indenfor for rimelig tidsmæssig ramme have samme mulighed for at blive informeret om den relevante alternative politik og dens mulige konsekvenser.
4. **Kontrol med dagsordenen:** Alle skal have mulighed for at beslutte, hvilke emner, der bliver sat på dagsordenen. Dermed forbliver den demokratiske proces i de foregående kriterier åben, og det vil altid være muligt for de stemmeberettigede at ændre på den politiske dagsorden.

5. Ingen udelukkelse af voksne: Alle stemmeberettigede med fast bopæl, skal have de samme rettigheder, der nævnes i de fire foregående kriterier.

Ifølge Dahl er disse kriterier nødvendige for, at der kan være politisk lighed mellem borgerne (ibid: 34). Det skal bemærkes, at de ovenstående kriterier beskriver de ideale mål for et demokrati, og ifølge Dahl ville opfyldelsen af disse kriterier være utopiske i virkelighedens verden (ibid: 27). Alligevel finder jeg det relevant at have beskrevet de foregående kriterier, da de kan bruges som målsætning for, hvordan det, ifølge Dahl, perfekte demokrati ser ud.

Demokrati i den virkelige verden ser dog anderledes ud, og Dahl opstiller nogle politiske institutioner, der som et minimum skal være til stede, for at en stat kan kalde sig demokratisk (ibid: 69). En demokratisk stat skal ifølge Dahl have følgende politiske institutioner:

- 1. Valgte repræsentanter:** Folkevalgte repræsentanter kontrollerer de politiske beslutninger for at garantere en effektiv medbestemmelse. De valgte repræsentanter står til ansvar for deres politiske handlinger ved hvert valg (ibid: 75).
- 2. Frie, retfærdige og hyppige valg:** Valgene af de folkevalgte repræsentanter skal være frie, retfærdige og hyppige. De stemmeberettigede skal kunne stemme uden at frygte for deres sikkerhed. Alle stemmer skal vægtes ens, og for at borgerne skal have mulighed for at bevare afgørende kontrol med dagsordenen, skal valgene forekomme jævnligt (ibid: 77).
- 3. Ytringsfrihed:** For at borgerne skal have en begrundet indsigt og deltage i den politiske debat, skal borgernes ytringsfrihed sikres. Borgerne skal uden frygt have mulighed for at kritisere politiske afgørelser og folkevalgte repræsentanter uden at frygte for deres egen sikkerhed (ibid: 78).
- 4. Adgang til alternative informationskilder:** Borgerne skal have fri adgang til alternative og uafhængige informationskilder uden restriktioner (ibid: 78).
- 5. Forsamlingsfrihed:** For at sikre borgernes ytringsfrihed og give dem en mulighed for at samle sig for at give udtryk for en holdning, skal borgerne frit kunne danne uafhængige organisationer (ibid: 79).
- 6. Borgerret, der ikke udelukker nogen:** Borgerne i en given stat, skal ikke kunne nægtes nogle af de ovenstående kriterier (ibid: 70).

Dahl betegner de ovennævnte betingelser som *politiske institutioner*, og ved at anvende ordet "institutioner", henvises der til politiske ordninger, som er forankret og alment accepteret i en given stat (ibid: 68). Ifølge Dahl, skal de ovenstående politiske institutioner være til stede i et moderne repræsentativt demokratisk styre.

Realdemokratiet bliver også kaldt polyarki. Ordet polyarki stammer fra græsk, hvor poly betyder mange og arki betyder herredømme – dvs. "herredømme af de mange" eller "folkestyre" (ibid: 73).

Yderligere opstiller Dahl fem betingelser for at sikre stabiliteten i et polyarkisk demokrati og dermed opretholdelsen af de seks politiske institutioner, som er beskrevet ovenfor. Ifølge Dahl, er nedenstående betingelser med til markant at påvirke demokratiet positivt i en given stat.

Vigtige betingelser for demokrati:

1. Kontrol over militær og politi gennem valgte øvrighedspersoner
2. Demokratiske anskuelser og politisk kultur
3. Ingen stærk fremmed kontrol, der er fjendtlig over for demokrati

Gunstige betingelser for demokrati:

4. Moderne markedsøkonomi og samfund
5. Svag subkulturel pluralisme

Den første betingelse er, ifølge Dahl, en vigtig betingelse for demokrati, da et illoyalt militær og politi kan udgøre en farlig indre trussel mod demokratiet. De valgte øvrighedspersoners magt skal derfor respekteres af militær og politi, som råder over midler til fysiske tvangsforanstaltninger; ellers kan de valgte repræsentanter ikke opretholde en effektiv kontrol over militær og politi (ibid: 117).

I den anden betingelse, som er vigtig for demokratiet, argumenterer Dahl for, at lederne og flertallet af borgerne i en stat skal støtte demokratiet og dets værdier; borgerne skal altså have demokrati og politisk lighed som et attråværdigt mål, for at demokratiet skal have de bedste forudsætninger til at modstå kriser, som kan udgøre trusler mod demokratiet (ibid: 123). Tredje betingelse er ifølge Dahl også en vigtig betingelse, idet ydre trusler, som er fjendtligt stillede

over for demokrati, kan påvirke bevarelsen og udviklingen af demokratiet i et land i en negativ retning (ibid: 116).

Den fjerde betingelse er vigtig, fordi der historisk set har været en tæt sammenhæng mellem demokratiske anskuelser og en fungerende markedsøkonomi. Erhvervsvirksomheder skal være overvejende private og ikke i statens eje (ibid:123).

Den femte betingelse er gunstig for demokratiet i en given stat, i og med at det kan forventes, at demokratiske politiske institutioner i højere grad kan opretholdes i en stat med en kulturelt homogen befolkning, da dette medfører en større samhørighed mellem borgerne. Med andre ord er det nemmere for borgere at relatere til hinanden, hvis de deler mange kulturelle træk, såsom; religion, sprog, etnisk identitet etc. (ibid: 117).

Såfremt alle ovenstående betingelser er opfyldt i en given stat, er mulighederne for at sikre bevarelsen af demokratiet større, og hvis ingen eller få af betingelserne er opfyldt vil muligheden for demokratiets overlevelse være markant mindre (ibid: 115).

2.2 Dybe og nære årsager

I følgende afsnit vil jeg redegøre for Møller og Skaanings teori om demokratisering.

For at forklare hvordan de historiske og kulturelle faktorer spiller en rolle i Tyrkiets vej til demokratisering, vil jeg anvende Møller og Skaanings teori om demokratisering i de østeuropæiske lande, samt se på nogle af de årsagerne til, hvorfor overgangen fra kommunisme til demokrati i visse østeuropæiske lande har været mere gnidningsfri end i andre.

På baggrund af landets historiske og kulturelle fortid og disse faktorerers indvirkning på landets politiske kultur, er denne teori anvendt for nærmere at belyse, hvorfor Tyrkiet har svært ved at leve op til Københavner-kriterierne.

Møller og Skaanings teoretiske tilgang skelner mellem to forskellige former for årsager: Dybe-og nære årsager.

De dybe årsager er forbundet med et lands historiske træk og er opstået med den historiske udvikling af landet gennem lang tid. Disse årsager tager ofte afsæt i strukturelle forhold, hvorfor det er vanskeligt for aktører at ændre dem på kort sigt.

De nære årsager er forbundet med et lands nuværende demokratiske tilstand, dvs. forklaringen af det, der ligger tættere på, og som ofte enten består i aktørernes valg eller fænomener, som aktørerne kan ændre eller manipulere med på kort sigt.

Dermed kobles de dybe strukturelle forhold til de forhold, der skal forklares i nutiden (Møller & Skaaning, 2010:260).

Selvom Tyrkiet ikke har en kommunistisk fortid, finder jeg det relevant at inddrage Møller og Skaanings teori, netop fordi den kobler dybe årsager sammen med nære årsager. Ifølge Møller & Skaaning er den geografiske forskellighed en indikator på, at dybereliggende faktorer adskiller regionerne fra hinanden, og dermed har de dybe faktorer begrænset den demokratiske udvikling i visse postkommunistiske lande, mens de dybe faktorer har begunstiget den demokratiske udvikling i andre postkommunistiske lande.

Møller & Skaaning opdeler de postkommunistiske lande i tre grupper, som har fulgt forskellige demokratiske eller antidemokratiske spor.

- Gruppe 1 består af de baltiske lande og den østlige del af Centraleuropa, som har oplevet en relativ gnidningsfri overgang fra kommunisme til liberalisme.
- Gruppe 2 består af Rusland, Ukraine, Hviderusland, Moldova og dele af Balkan. Disse landes demokratiske status, befinder sig på grænsen mellem demokrati og autokrati.
- Gruppe 3 består af postkommunistiske lande i Kaukasus og Centralasien, hvor autokrati er den mest udbredte styringsform (ibid:262-263).

Møller og Skaaning argumenterer for, at to centrale dybe faktorer adskilte Centraleuropa fra Balkanlandene og Rusland før kommunismen: Statsapparatets karakter og civilsamfundets styrke. Endvidere hævder Møller og Skaaning, at aktørvalgene i nutidens politik i de østeuropæiske lande kommer til udtryk ved bestemte politiske kendetegn, som var til stede før kommunismens indførelse (ibid:266).

De dybe og nære årsager uddybes som følger:

Dybe årsager:

- *Statsapparatets karakter før kommunismen:* Statsapparatet var forholdsvist velfungerende før kommunismen og graden af korruption i bureaukratiet var lav (ibid:266).
- *Civilsamfundets styrke før kommunismen:* Et levedygtigt civilsamfund før kommunismens fald, med begrænset politisk undertrykkelse, medførte perioder med social og politisk organisering (ibid:267).
- *Olieproduktionen:* Store olieforekomster tilskynder magthaverne at gå imod demokratisering (ibid:268).
- *Nærhed til Vesteuropa:* Såfremt et land har haft nære bånd til Vesteuropa før kommunismen, forventes det, at det givne land har nemmere ved at omstille sig til et konkurrencepræget og liberalt politisk samfund (ibid:272).
- *Økonomisk velstandsniveau før kommunismen:* Et højt økonomisk velstandsniveau før kommunismen forventes at begunstige demokratiseringsprocessen (ibid:268).

Nære årsager:

- *Graden af parlamentarisme:* Parlamentarisme begunstiger demokratiet, mens præsidentialisme begunstiger autokrati. Præsidentialisme centraliserer magten og begrænser dermed muligheden for kompromisser, mens parlamentarisme tvinger partierne i parlamentet til at samarbejde (ibid:254).
- *Udfaldet af det første frie valg:* Såfremt oppositionen vinder valget ved det første frie valg, vil overgangen til demokrati være lettere, i og med at borgerne var i stand til at samle en stærk demokratisk opposition og dermed gøre op med et-parti-diktaturet (ibid:267).
- *Graden af den økonomiske reformproces:* Omfattende økonomiske reformprocesser blev omgående igangsat i de centraleuropæiske lande, som også oplevede jordskredssejre til oppositionen (ibid:264).

Ifølge Møller & Skaanings empiriske undersøgelser, eksisterer der altså en korrelation mellem de dybe og nære årsager, idet de dybe strukturelle forhold i de forskellige østeuropæiske lande

har påvirket landenes overgang til demokrati. Postkommunistiske lande, der har haft et stærkt civilsamfund, et fungerende statsapparat og nære bånd til Europa før kommunismen, har ikke oplevet nær så mange vanskeligheder i forbindelse med deres overgang til demokrati. Derimod har de lande, hvor civilsamfundet var svagt, og som var præget af et korrumperet statsapparat oplevet, at overgangen fra autokrati til demokrati har været forbundet med store vanskeligheder.

De dybe årsager har altså i høj grad påvirket de nære årsager, hvilket har haft en indflydelse på, hvordan de postkommunistiske lande har taget demokratiet til sig efter murens fald. De postkommunistiske landes strukturelle forhold og deres politiske historie og kultur før kommunismen, har dermed haft en kausalrelation på de østeuropæiske landes demokratiske status i dag (ibid:264).

2.3 Teoridiskussion

I følgende afsnit redegøres for ligheder og forskelligheder mellem de valgte teoretikere. For at svare på specialets problemformulering anvendes to forskellige teoretiske tilgange til demokrati. Robert A. Dahls demokratiopfattelse og Møller & Skaanings teori om dybe og nære årsager, der påvirker demokratiet i en given stat.

De to teorier komplementerer hinanden, eftersom Dahls teori anvendes som målestok, i forhold til om Tyrkiets nuværende demokrati lever op til Københavner-kriterierne, mens Møller & Skaanings teori anvendes til at analysere de dybereliggende faktorer, der har påvirket Tyrkiets demokratiske status.

Dahls teori er anvendelig, i og med at hans politiske institutioner med rimelighed kan sidestilles med den politiske del af Københavner-kriterierne.

Dahl argumenterer for, at et moderne repræsentativt demokrati som minimum skal være i besiddelse af seks politiske institutioner, som tidligere er beskrevet. De minimumskrav, som Dahl opstiller, har store lighedstræk med det politiske kriterium i Københavnerkriterierne. Dahls teori kan dermed bidrage til en diskussion af, hvorvidt Tyrkiet opfylder det politiske kriterium.

Møller & Skaanings teori om dybe og nære årsager er anvendelig, fordi den inddrager såvel nære som dybe faktorer. Teorien inddrager et lands historiske og kulturelle arv for at forklare landets demokratiske udvikling. Den demokratiske status i et land er dermed, ifølge Møller & Skaaning, en afspejling af den politiske kultur, som er formet gennem historien. De dybe faktorer kan derfor være med til at forklare Tyrkiets nuværende politiske situation og forklare, hvordan de dybe faktorer har præget demokratiseringsprocessen i landet.

Møller & Skaanings teori om dybe og nære årsager tager udgangspunkt i de postkommunistiske lande, men jeg finder den alligevel brugbar, i og med at Tyrkiet rent geografisk befinder sig tæt på disse lande.

Møller & Skaaning inspireres af Robert A. Dahl i deres bog: *Demokrati og Demokratisering*, og derfor kan jeg argumentere for, at de har en fælles demokratiforståelse (Møller & Skaaning, 2010:29).

I forhold til min problemformulering er jeg nødt til at inddrage begge teorier, da de hver for sig ikke er forklaringsdygtige til at svare på min problemstilling. Derimod er de sammen i stand til at forklare, hvordan Tyrkiets politiske historie spiller en væsentlig rolle i landet nuværende demokratiseringsproces, samt bidrage til en vurdering af Tyrkiets evne til at leve op til det politiske København-kriterium.

Ved hjælp af Dahls teori vil jeg analysere mig frem til Tyrkiets nutidige demokratiske status og landets politiske institutioners tilstand i dag, og ved at supplere med Møller & Skaanings teori, som inddrager de dybere faktorer, vil jeg analysere mig frem til en mulig forklaring på, hvorfor Tyrkiets politiske kultur har udviklet sig, som den har gjort og hvad dette betyder for Tyrkiets optagelsesmuligheder i EU.

3.0 Analyse del 1

3.1 Osmannerriget

Tyrkiet har siden 1959 været interesseret i at komme med i Det Europæiske Fællesskab, men deres forhold til Vesten går endnu længere tilbage. I denne første del af min analyse inddrages Osmannerrigets dannelse, storhedstid og fald.

Ifølge Uffe Østergaard, dansk historiker med speciale i europæisk identitetshistorie, opstod de europæiske forestillinger om et samlet Europa i forbindelse med den osmanniske ekspansion; "den anden" blev, for Europa, Osmannerne (Østergård, 1996:9).

"Den anden" defineres som den Orientalske verden. Truslen fra "den anden" udmøntede sig med jævne mellemrum i større væbnede konflikter; fra oldtidens perserkrige til maurernes angreb og erobring af Spanien i 711 og frem til den sidste store trussel fra Orienten: Osmannerriget. I store træk har "den anden" i historiens løb altid udgjort en trussel mod Europas identitet og selvstændighed. (Herslund, 2002: 190).

Det Osmanniske Rige opstod som følge af fraktioner i det islamiske rige. Det islamiske rige var ledet af kaliffen i Damaskus og senere i Bagdad. Splittelserne i det islamiske rige medførte, at der opstod mindre selvstændige kongeriger og militærdiktaturer. Disse islamiske stater blev med tiden meget afhængige af det tyrkiske befolkningselement. Tyrkerne kom først til den islamiske verden som slaver og lejesoldater – og senere hen som soldater og officerer. Tyrkerne var loyale over for islam og med tiden blev undersåtterne til herrerne.

Blandt de tyrkiske stammer fandtes seljukkerne, som immigrerede til muslimske områder i år 900. De formåede at erobre det meste af Iran, dernæst erobrede de Bagdad i år 1055. Knap 30 år senere i år 1079 erobrede de Syrien, Palæstina og størstedelen af Anatolien fra Det Byzantinske Rige. Omkring år 1300 blev seljukkernes magt begrænset i forbindelse med mongolernes invadering af Mellemøsten. I år 1258 erobrede mongolerne Bagdad og henrettede

kaliffen (ibid: 195). Mordet på kaliffen betød, at de tyrkiske sultaner selv kunne overtage den religiøse magt og dermed genvinde både den verdslige og den gejstlige magt i Mellemøsten.

Et af de riger, som opstod i kølvandet på seljukkernes anatolske rige, var det rige, som Osman og hans søn Orkhan etablerede i det nordvestlige Anatolien. Osmans rige lå geografisk tæt på den byzantinske hovedby Konstantinopel og dette førte til stridigheder mellem osmannerne og byzantinerne. Det nyetablerede rige blev kaldt Osmannerriget - opkaldt efter lederen Osman (ibid: 196).

3.2 Osmannerriget i støbeskeen, Konstantinopels fald og konsekvenserne heraf

I løbet af det fjortende århundrede havde osmannerne formået at erobre det meste af Balkan og det bulgarske rige. Konstantinopel var omringet og den osmanniske sultan Bayezid havde bestemt sig for at erobre Konstantinopel, som han anså for at være en "vantro" enklave i imperiet. Bayezids planer om at erobre Konstantinopel blev dog truet af ét af de mongolske riger, som havde fået fodfæste i Mellemøsten (Alcock, 2002: 103). Dette rige var ledet af en af Djengis Khans efterkommere ved navn Tamerlane. Den mongolske hær besejrede den osmanniske hær ved et slag 1402, men Tamerlane vendte tilbage til Centralasien og ved hans død i 1405 kollapsede hans imperium. Osmannerriget, derimod, genopstod og nu var der ikke meget, der kunne holde osmannerne tilbage for at erobre Konstantinopel. Sultan Mehmet d. 2. erobrede i maj 1453 Konstantinopel og den sidste byzantinske kejser Constantin d. 11. blev dræbt ved byens mure (ibid: 103).

Faldet af Konstantinopel havde enorme konsekvenser for Europa. Én af de vigtigste af disse konsekvenser var opblomstringen af Renæssancen. Allerede før Konstantinopels fald var græksprogede videnskabsmænd, forfattere og kunstnere fra det byzantinske rige begyndt at immigrere til de italienske bystater. Med sig havde de gamle antikke græske tekster, som omhandlede historie, filosofi, kunst og arkitektur. De antikke grækeres værker blev genopdaget. Dette resulterede i en udvikling af humanistiske bevægelser og den individuelle menneskelige stræben kom i fokus. Renæssancen, der startede i de italienske bystater, dannede herefter grundlag for oplysningstiden (ibid: 105).

En anden betydningsfuld konsekvens var, at osmannerne blev en europæisk stormagt. I løbet af 1500-tallet faldt Krim, det sydlige Rusland og Rumænien i hænderne på osmannerne. Det gjorde Syrien og Persien også, og osmanniske vasalstater blev oprettet på den nordafrikanske kyst. Herudover medførte osmannernes tilstedeværelse i det østlige middelhavsområde, at de traditionelle handelsruter blev mere utilgængelige for europæiske handelsmænd, hvilket betød, at de måtte finde alternative ruter, hvilket bl.a. ledte til Christopher Columbus' opdagelse af Amerika og Vasco de Gamas ankomst til Indien. Disse rejser bliver startskuddet på den europæiske dominans af verden. De alternative ruter, som blev tilgængelige som følge af de vestlige opdagelsesrejsendes nysgerrighed, betød også, at osmannernes rigdomskilde, silkevejen, blev mere og mere irrelevant for de europæiske handelsmænd (ibid: 105).

I de italienske bystater begyndte folkestyret at blomstre omkring 1100-tallet; især i de norditalienske byer Venedig og Firenze (Dahl, 2000: 17). Dette var blandt andet på grund af den menneskestrøm af videnskabsmænd, der kom fra Det Byzantinske Rige. Folkestyret var til at begynde med forbeholdt medlemmer af overklassens familier: de adelige og store godsbesiddere, men efterhånden begyndte borgere længere nede i det sociale hierarki at kræve retten til at deltage i folkestyret, fx bankierer, købmænd og håndværksmestre (ibid: 17).

Ifølge Dahl er demokratiske anskuelser en vigtig betingelse for demokrati (jf. side 14). Tiden før erobringen af Konstantinopel og selve erobringen af byen har som sagt været medvirkende til menneskestrømmen af lærde, der ankom fra Det Byzantinske Rige til de italienske bystater, der således dannede grundlag for de demokratiske anskuelser i Europa. Det viser sig altså, at faldet af Konstantinopel var medvirkende til at skræmme de intellektuelle væk fra Anatolien, hvilket betød, at disse kom til at påvirke udviklingen i Europa, mens Osmannerriget ikke blev påvirket af samme demokratiske anskuelser.

I det følgende afsnit analyseres der på den verdslige og gejstlige udvikling i henholdsvis Europa og Osmannerriget i middelalderen.

3.3 Verdslighed og gejstlighed i Osmannerriget og i middelalderens Europa

I 1517 blev det islamiske kalifats hovedsæde flyttet fra Cairo til Istanbul, efter osmannernes erobring af Egypten. Det betød, at sultanen nu også havde titel af kalif, hvilket betød, at han både var det verdslige og det gejstlige overhoved i den muslimske verden. De religiøse ledere havde en udstrakt magt, både når det kom til magtstruktur og administration, og titlen som kalif legitimerede yderligere sultanens magt (Fenger-Grøndahl, 2007: 25). Den udstrakte magt, som sultanen besad, medførte, at demokratiets udvikling ikke havde de bedste kår i Det Osmanniske Rige.

I modsætning til det Osmanniske Rige blev den verdslige og gejstlige magt i Europa allerede forsøgt begrænset i løbet af middelalderen. Først og fremmest på grund af investiturstriden, som refererer til de magtkampe, der var mellem kirken og de verdslige fyrster i 1000-tallet og som fortsatte de næste par århundreder. Konflikten drejede sig hovedsageligt om, hvem der havde magten i det kristne samfund i Europa; de verdslige fyrster eller den gejstlige kirke (Arvidsson & Kruse, : 29). Den første kamp mellem de gejstlige og verdslige ledere endte med at kirken vandt. Det lykkedes, fordi kirken reformerede sig selv, og fordi den verdslige magt ikke var centraliseret og derfor var for svag til at besejre den gejstlige magt. Fra 1300-tallet og frem lykkedes det dog de verdslige fyrster, især de franske og engelske, at få kontrol med flere og flere vasaller, mens kirken var svækket af interne stridigheder og konflikter med de tyske kejsere (ibid: 29). Efter kirkens nederlag i 1300-tallet var det slut med pavens forestillinger om kirkens ultimative magt i verdslige anliggender (ibid: 32).

Selvom det moderne demokrati heller ikke havde de bedste vilkår i Europa i middelalderen, så skal det vestlige demokrati, ifølge demokratiteoretikeren Alf Ross, spores helt tilbage til middelalderens forestillinger om folkesuverænitæt, repræsentative institutioner og juridiske rettigheder. Ross understreger vigtigheden af middelalderens herskabskontrakt, som hvilede på præmissen om, "at folket er den sidste kilde til magt over folket" (Møller & Skaaning, 2010:104). Desuden betegner Ross brugen af håndfæstninger, som var en begrænsning af kongens magt, som et vigtigt element af demokratiets første spæde skridt i det vestlige Europa. Håndfæstningerne beskrives som et træk, der fundamentalt adskiller den vestlige kristenhed fra

resten af verdens kulturer (ibid: 104). Kongen eller kejserens magt i Vesteuropa blev altså forsøgt begrænset.

Ifølge Ross er det netop denne begrænsning af kongens magt, som adskiller det vestlige Europa fra resten af verden (ibid: 104). Desuden begrænses den gejstlige magt også i middelalderen. Denne begrænsning af den verdslige og den gejstlige magt er ikke til stede i Det Osmanniske Rige. Der tegner sig altså et billede af, at overgangen til det moderne demokrati i Europa har været mere gnidningsfri i det vestlige Europa, fordi de demokratiske anskuelser allerede blomstrede i middelalderen og fordi den gejstlige magt allerede var forsøgt begrænset, mens Det Osmanniske Rige havde et overhoved, som både besad den verdslige og gejstlige magt.

Ifølge Møller og Skaaning er der visse dybe årsager forbundet med et lands historie, som påvirker landets overgang til demokrati i en positiv eller negativ retning (jf. side 16). I det vestlige Europa var den gejstlige og verdslige magt forsøgt begrænset allerede i middelalderen, mens den verdslige og gejstlige magt i Det Osmanniske Rige var samlet under én person (sultanen), hvilket betød, at der ikke var nogen begrænsning af magten. Der er altså visse omstændigheder, som illustrerer, at demokratiet i Vesteuropa allerede begyndte at blomstre i middelalderen, mens magten i Det Osmanniske Rige var begrænset til én enkelt person.

Militært var Osmannerriget dog stadig en væsentlig trussel mod Europa og i følgende afsnit af analysen behandles Osmannerrigets storhedstid og fald samt årsagerne hertil.

3.4 Osmannerrigets storhedstid og fald

Under sultan Süleyman d. 1.'s regeringstid (1520-1566) havde Det Osmanniske Rige dets storhedstid. Osmannernes ekspansion fortsatte mod syd og vest. Perioden var præget af succesfulde militære erobringstogter og et blomstrende kulturelt liv ved hoffet i Istanbul (Fenger-Grøndahl, 2007: 24). De vellykkede erobringstogter skyldtes blandt andet brugen af et elitekorps som bar navnet janitsharerne. Janitsharerne bestod af unge drenge med kristen baggrund, der var blevet tvangsfjernet fra deres familier i Balkan. De blev nøje udvalgt blandt de stærkeste og mest begavede. De blev ført til Istanbul, blev islamiseret og opdraget til total lydighed over for deres sultan (Boel & Møller Sørensen, 2005: 20).

Janitsharerne blev dog med tiden et symbol på de indre konflikter i Det Osmanniske Rige og i 1580 ødelagde janitsharerne det eneste astronomiske observatorium i den muslimske verden. Sultanen var omringet af pragmatiske retslærde, som var positivt stemte over for videnskab, mens en mere fanatisk gren af de retslærde anså sammenblandingen af religion og videnskab som kætteri. Janitsharerne støttede den fanatiske del af de retslærde, og de anså det som en religiøs pligt at ødelægge alt, som stred imod Islam, heriblandt det astronomiske observatorium (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 24).

Under Det Osmanniske Riges storhedstid, fandtes der to forskellige opfattelser af forholdet mellem islam og videnskab. På den ene side havde man centraladministrationen, der var præget af pragmatiske retslærde, som var tolerante og åbne over for videnskaben, og på den anden side havde man en mere fanatisk og fundamentalistisk gruppe af retslærde, der i løbet af 1500-tallet udviklede en ensporet religiøs fanatisme og nød stor opbakning blandt befolkningen gennem deres platform i rigets moskeer. Denne sidste gruppe af retslærde og janitsharerne allierede sig i kampen mod sultanens mere tolerante centraladministration (ibid: 25).

Alliancen mellem janitsharerne og de fundamentalistiske retslærde handlede i bund og grund om magt. Sultanens mere tolerante reformer truede janitsharernes privilegier og position og underminerede de fundamentalistiske retslærdes autoritet og kontrol over fortolkningen af islam (ibid: 25). Den stigende opbakning til de fundamentalistiske grupper i samfundet medførte, at der rettedes anklager mod sultanen for ikke at leve op til rollen som kalif og dermed Islams beskytter. For at undgå et folkeligt oprør indførte sultanen og de retslærde omkring ham begrænsninger på alle former for frie tanker. De indførte censur og udstedte direktiver, som modarbejdede markedsøkonomisk dynamik. De religiøse ledere klandrede ligefrem handel for at være u-islamisk (ibid: 26).

Der tegner sig altså et billede af, at den islamiske lovgivning stivner, hvilket modarbejder de renæssancetanker, som i en kort periode florerede blandt sultanen og hans administration. De interne magtkampe i Det Osmanniske Rige betød, at renæssancens tanker blev kvalt.

Ifølge Møller og Skaaning begunstiges et lands omstillingsparathed til demokrati afhængigt af den grad af *nærhed til Europa*, som landet har haft før kommunismens fald (jf. side 17).

Selvom Det Osmanniske Rige rent geografisk lå tæt på Europa, så havde renæssancetankerne ikke de bedste vilkår i riget. Renæssancetankerne, der florerede blandt sultanen og hans administration i en kort periode i midten af 1500-tallet, blev forhindret i at udvikles på grund af interne magtkampe i riget. Dertil skyldes det formodentlig også den emigration af græksprogede lærde, der udvandrede til de italienske bystater før, i løbet af og efter Konstantinopels fald. De lærdes udvandring fra riget betød, at Det Osmanniske Rige ikke i samme omfang blev påvirket af deres renæssancens tanker.

De interne svagheder i det autokratiske system blev overvundet i løbet af 1500-tallet, på grund af en række kompetente sultaner, men herefter gik det ned ad bakke for Osmannerriget. Paladset blev en skueplads for pressionsgrupper som janitsharkorpset, samt sultanens moder og ambitiøse hustruer. Systemet tilskyndede korruption, intriger, massakrer og borgerkrige. Det var for eksempel almindelig praksis, at de nye sultaner dræbte deres brødre af frygt for, at de kunne udgøre en trussel mod deres regeringstid. I 1595 henrettede sultan Mehmet d. 3. nitten af sine brødre og tyve af sine søstre, på grund af den trussel han mente de udgjorde mod hans regeringstid (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 27).

Den fjendtlige holdning, der var til handel, medførte også, at det tyrkiske handelsborgerskab ikke kunne udvikle deres handelsaktiviteter. Derimod var der en enorm kommerciel handelsaktivitet blandt Rigets "vantro" befolkning. I 1600-tallet dominerede grækerne, jøderne og armenierne eksporthandlen med Vesten, mens de tyrkiske handelsfolk måtte nøjes med kræmmerhandel og håndværksproduktion (ibid: 26).

Ifølge Dahl har udviklingen af demokratisk kultur været tæt forbundet med markedsøkonomi (jf. side 15). Den fjendtlige holdning til handel i Osmannerriget har derfor været medvirkende til at forhindre et frit og dynamisk marked, hvilket har været med til at hæmme udviklingen af demokratiske institutioner i Riget.

Blandt Møller og Skaanings dybe årsager er *statsapparatets karakter før kommunismen*; hvis statsapparatet var forholdsvist velfungerende før kommunismens fald, vil overgangen til demokrati være nemmere (jf. side 17).

Statsapparatet i Osmannerriget har været præget af interne langvarige konflikter gennem hele dets levetid, og systemet har været præget af korruption og interne magtkampe i sultanens palads. De indre stridigheder i paladset har dermed vanskeliggjort, at statsapparatet har kunnet udvikle sig i en positiv retning til gunst for demokratiseringsprocessen.

Dertil nævner Møller og Skaaning, at *et levedygtigt civilsamfund før kommunismens fald begunstiger demokratiets udvikling* er blandt de dybe strukturelle forhold, der påvirker et lands evne til at omstille sig til demokrati (jf. side 17). Janitskorpset og de konservative retslærdes kamp mod sultanens reformer i midten af 1500-tallet viser, at de dybe strukturelle forhold har påvirket Det Osmanniske Riges demokratiseringsproces i en negativ retning. Kampen mod moderne videnskab og fornuft resulterede i, at islamisk lovgivning ikke kunne følge med tiden og forhindrede således en dynamisk udvikling i samfundet. De konservative kræfter i paladset medførte, at oplysningsfjendske tanker blev udsprede og derfor kunne et bæredygtigt civilsamfund ikke udvikles.

Udviklingen af et stærkt civilsamfund svækkedes yderligere af de forskellige indbyggers respektive rettigheder og pligter: Bønder over for byboere, kristne over for muslimer osv. Denne opdeling af samfundets indbyggere betød, at alle var låst fast i en bestemt rolle og placering i samfundet. Dertil var der en vis fjendtlighed mod byerne i Osmannerriget og strenge restriktioner blev indført mod byernes økonomi. Det betød, at indbyggerne var forsvarsløse over for sultanens og embedsmændenes myndighedsmisbrug, korruption og griskhed (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 26).

Fjendtligheden mod byerne og opdelingen af befolkningsgrupper betød reelt, at befolkningen var undersåtter frem for borgere.

Årsagerne til Det Osmanniske Riges fald er mange: Økonomiske svagheder i systemet, svage sultaner, fjendtlighedsindet attitude over for videnskab og konkurrencen fra Europa, der havde moderniseret sine hære og oprustet deres våbenartilleri, hvilket betød, at de nu var langt stærkere end Osmannerrigets militær. Desuden var riget stort og driften af de militære midler, der skulle opretholde rigets bastioner, udtømte skattekammeret (ibid: 27).

Store dele af imperiet løsrev sig, efter en række militære nederlag i 1700-tallet, og på grund af den fjendtlige indstilling til videnskab og markedsøkonomi var osmannerne på det økonomiske, militære og videnskabelige felt kommet langt bagud i forhold til europæerne (Fenger-Grøndahl, 2007:26).

Den osmanniske geoekspansive politik, der havde været stor kilde til deres rigdom, stoppede i 1683. Den osmanniske hær led et voldsomt nederlag i forsøget på at erobre Wien; dette nederlag var begyndelsen på enden for riget, der dog beholdt sin plads som sværvægter i europæisk politik, selvom det kulturelt var anderledes end Europa. I 1800-tallet fik riget navnet "Europas syge mand". Navnet indikerer, at europæerne alligevel anså Det Osmanniske Rige for at være en del af Europa (Boel & Møller Sørensen, 2005: 21).

De mange militære nederlag medførte, at en række sultaner indførte reformer efter vesteuropæisk forbillede, men det var for sent og opløsningen af riget tog fart i løbet af 1800-tallet og starten af 1900-tallet. I 1876 blev der i en kort periode indført en delvis demokratisk forfatning, der gjorde riget til et konstitutionelt monarki. Sultanen fortrød dog forsøget på demokratisering og, i samarbejde med konservative religiøse kræfter, satte han en stopper for det (Fenger-Grøndahl, 2007: 26).

I starten af 1900-tallet gik det kun én vej for Det Osmanniske Imperium og det var nedad. De europæiske stormagter begyndte deres rov på de osmanniske besiddelser i Afrika og Balkan, og i årene op til 1. Verdenskrig valgte osmannerne at søge hjælp hos de forkerte; tyskerne. Dette betød, at osmannerne gik ind i 1. Verdenskrig på den tabende parts side og rigets opløsning var nu en realitet. Efterhånden var der kun ét område af det Osmanniske Rige tilbage, hvor det var lykkedes en lille hærstyrke at holde de allierede tilbage; dette kerneområde er det nuværende Tyrkiet (Fenger-Grøndahl, 2007:26).

Udviklingen i Det Osmanniske Rige i 1500-tallet viser altså tydeligt, at der var en afstandtagen til de idéhistoriske strømninger, der fandtes i det vestlige Europa. Den politiske kultur i Osmannerriget var præget af korruption og antipati mod handel og videnskab. Derfor lykkedes det ikke at udvikle et levedygtigt civilsamfund, som Møller og Skaaning nævner blandt de dybe årsager (jf. side 17). Møller og Skaanings nævner desuden nærhed til Europa som et væsentligt

kriterium for et lands evne til at omstille sig til demokrati (jf. side 17), men tilknytningen mellem det vestlige Europa og Osmannerriget var så lille, at de idéhistoriske strømninger i Vesten næsten ingen indflydelse havde på udviklingen af den politiske kultur i Det Osmanniske Rige.

3.5 Delkonklusion

Det Osmanniske Rige blev grundlagt i slutningen af 1200-tallet af den muslimske hærfører Osman og eksisterede i næsten 500 år. Da riget var på sit højeste, omfattede imperiet det nuværende Tyrkiet, store dele af Mellemøsten og Europa. Sultanen, der ledede det Osmanniske Rige var både den politiske statsleder og det religiøse overhoved for rigets undersåtter. Al magten var således samlet under én person, hvilket står i modsætning til udviklingen i Europa, der var blevet påvirket af investiturstriden, som handlede om opdelingen af den gejstlige og verdslige magt mellem kirken og kongerne.

Kampen mellem de gejstlige og verdslige magter var altså så småt begyndt i Europa. Det Osmanniske Rige var dog i rivende udvikling under dets storhedstid, hvor både kultur og videnskab blomstrede, men fra midten af 1500-tallet begyndte rigets nedgang, både militært, politisk og kulturelt set. Rigets nedgang og senere opløsning kan forklares ved en række faktorer. Først og fremmest var en fjendtlig indstilling til videnskab skyld i, at riget ikke kunne udvikle sig i takt med de europæiske stormagter. Under rigets storhedstid blev en kamp om videnskaben udkæmpet på paladset; på den ene side havde man sultanen og hans centraladministration, som var åbne og tolerante over for videnskaben; på den anden side havde man de mere fanatiske retslærde, der var fjendtligt indstillede over for videnskaben. Den sidste gruppe vandt kampen, da de gennem deres platforme i moskeerne nød stor opbakning blandt befolkningen. Det endte med, at sultanen, under pres af de retslærde, indførte en restriktiv lovgivning, der bl.a. betød, at der indførtes stramme begrænsninger på handlen, da handel ifølge de fanatiske retslærde var u-islamisk. Desuden var der mange græksprogede lærde, der forlod Osmannerriget til fordel for de italienske bystater og med sig havde de antikke græske tekster, hvorved disse værker blev genopdaget, hvilket resulterede i en udvikling af humanistiske bevægelser, samt i at den individuelle menneskelige stræben kom i fokus, hvilket også lagde grundlag for opblomstringen af menneskerettighedstanker.

Kombinationen af de græksprogede lærdes emigration og sultanens fjendtlighed mod videnskab og handel kan forklare, hvorfor Osmannerriget ikke blev påvirket af renæssancen eller af de europæiske kampe om magtbegrænsninger. Desuden stivner den islamiske lovgivning og nepotisme, interne splittelser, korruption og intriger begynder at plage sultanens palads. Det er altså tydeligt at se, at så stor en magtkoncentration, som sultanen rådede over, unægtelig vil volde store problemer på sigt og Osmannerriget kolliderer da også endeligt i starten af 1900-tallet, hvorefter sultanatet kort tid efter afskaffes.

Anden del af analysen omhandler republikken Tyrkiets grundlæggelse og kemalismens indflydelse på statsopbygningen.

4.0 Analyse del 2

4.1 Fra imperium til nationalstat

Slaget ved Gallipoli i 1915 var ledet af general Kemal Mustafa, og det var ham, der ledte den lille hærstyrke, der formåede at holde de allierede styrker tilbage fra det osmanniske kerneområde (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 45). På trods af sejren ved Gallipoli var Det Osmanniske Rige i opløsning, og i 1920 blev opløsningen cementeret med Sèvres-traktaten. Traktaten indebar en kraftig reduktion af Osmannerriget og Tyrkiet, som vi kender det i dag, blev delt op mellem de allierede stater (Boel & Møller Sørensen, 2005: 24). Traktatens hårde vilkår skabte vrede og frustration i den tyrkiske befolkning, især fordi den siddende sultan var klar til at forson sig med de vestlige magter for at beholde titlen som sultan. Erfaringerne med Sèvres-traktaten dannede desuden grobund for det såkaldte Sèvres-syndrom, som refererede til en mistænkeliggørelse af såvel ydre som indre fjender. Dette traume, forbundet med Sèvres-kontrakten, blev senere et magtfuldt indenrigspolitisk instrument, som general Kemal Mustafa anvendte for at stable en modstandshær på benene mod sultanen og de allierede (ibid: 25).

Generalen indgik i de kommende år ikke-angrebspagter med de allierede og vigtigst af alt lykkedes det den siddende regering at forhandle sig frem til en meget mere lukrativ fredsaftale i forbindelse med Lausanne-traktaten i 1923, hvor hovedparten af indrømmelserne fra Sèvres-traktaten blev udeladt (ibid: 26).

Republikken Tyrkiet var nu født og Kemal Mustafa blev udnævnt til præsident og hans medarbejder İnönü blev udnævnt til premierminister. Den sidste sultan Mehmet d. 6. var i 1922 flygtet og havde overladt kalif-titlen til sin bror Abdülmecit, som havde håbet på, at Kemal ville lade ham beholde den. Det var dog drømmetænkning og i 1924 ophævede Kemal officielt kalifatet (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 47-48).

4.2 Atatürk – tyrkernes fader

For Kemal Mustafa, senere kendt som Atatürk, var det indlysende, at imperiets holdning til religion, samt negative holdning til videnskaben, var skyld i imperiets fald (Fenger-Grøndahl, 2007: 26). Derfor var det vigtigt for Atatürk at tage afstand fra imperiets ideologiske og administrative grundlag. Hans ønske var at grundlægge en moderne stat efter vestligt forbillede, og det skulle ske efter mottoet *”Tek devlet, tek millet, tek dil, tek ülke, tek bayrak”* (Én stat, ét folk, ét sprog, ét land, ét flag).

Grundtankerne bag det moderne Tyrkiet, kaldes kemalismen. Kemalismen består af seks grundprincipper, som beskrives nedenfor:

- **Republikanisme**

Tyrkiet skulle i modsætning til Osmannerriget være en republik

- **Nationalisme**

Den tyrkiske stat skulle være karakteriseret ved nationalisme omkring et fælles folk i modsætning til det multikulturelle Osmanniske Rige

- **Sekularisme**

I modsætning til Osmannerriget, hvor islam spillede en stor rolle og sultanen rådede over både den gejstlige og verdslige magt, skulle der i den nye republik være en skarp adskillelse af religion og stat

- **Populisme**

Folket skulle anses som en helhed, i modsætning til i Osmannerriget, hvor kulturelle og religiøse forskelle var afgørende

- **Revolutionisme**

Den tyrkiske republik skulle altid være klar til at indføre markante reformer for at opnå højest mulig grad af civilisation

- **Etatisme**

Staten skulle regulere samfundsøkonomien (ibid: 27).

Atatürk flyttede i forbindelse med sin magtovertagelse hovedstaden fra Istanbul til Ankara, som havde været kemalisternes højborg. Flytningen var dels et symbol på overgangen til noget nyt og dels et udtryk for Atatürks militære pragmatisme, idet byen var mindre udsat for militære angreb end Istanbul. Et parlament blev hurtigt oprettet og Atatürk stiftede partiet CHP (Det Republikanske Folkeparti), som i de følgende 27 år blev det eneste tilladte parti i republikken Tyrkiet (Boel & Møller Sørensen, 2005: 28). Étpartisystemet, der bliver indført af Atatürk, strider imod alle de politiske institutioner (jf. Dahl, side 13) og således bliver ét autokratisk styre blot udskiftet med et andet.

Atatürks ihærdige stræben på at tage afstand fra Osmannerrigets ideologi, munder ud i et diktatorisk regime, som på mange måder kommer til at præge den politiske kultur i Tyrkiet langt ind i fremtiden.

4.3 Atatürks reformer

I forsøget på at tage afstand fra den osmanniske fortid, indførte regimet efter kalifatets opløsning en lang række radikale reformer. I 1924 erstattede Atatürk kalifatet med det statslige "Direktoratet for Religiøse Anliggender" og de religiøse skoler blev lukket. I stedet skulle alle i

folkeskole, hvor der blev indført sekulær undervisning. Imod Atatürks vilje holdt et flertal af parlamentet stadig fast i enkelte referencer til islam og der skulle gå nogle år, før han kunne erklære staten 100 procent sekulær. Dette skyldtes blandt andet modstand i befolkningen (Boel & Møller Sørensen, 2005: 28).

I november 1924 besluttede en moderat gruppe medlemmer af CHP at bryde med partiet, for at forme deres eget parti TCF (Det Progressive Republikanske Parti). Perioden kendetegnes ved en opposition og en demokratisk debat, hvor pressen havde frihed til debattere regeringens politik. Det sluttede dog brat i 1925, da et kurdisk oprør brød ud og regimet benyttede anledningen til at vedtage en lov om "oprettelse af ro og orden". Vedtagelsen af loven indebar en lukning af 8 vigtige aviser og tidsskrifter og mange pressefolk blev arresteret og dømt (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014:48). Fra 1925 blev alle aviser, der støttede oppositionen (liberale og socialister) forbudt, med undtagelse af én. Den ene avis *Yarin* (I morgen), var ledet af en venstreorienteret journalist og fik kun lov til at overleve på grund af journalistens gamle venskab med Atatürk (Zürcher, 1993: 188).

I 1928 lykkedes det endelig Atatürk, gennem et nyt og Atatürk-kontrolleret parlament, at gøre staten sekulær (Boel & Møller Sørensen, 2005: 29) og samme år blev skriftsproget ændret fra arabisk til latin og det blev forbudt at bruge det arabiske alfabet. Baggrunden for at skifte alfabetet ud var, at Atatürk ønskede en "renliggørelse" af sproget; rent symbolsk ønskede Atatürk at nærme sig Vesten frem for den muslimske verden. Det var dog ikke kun arabisk, der blev forbudt. Fremover blev det endvidere forbudt at tale alle andre sprog end tyrkisk offentligt (Rojan, 2010: 264).

Vedtagelsen af sprogreformen skete d. 1. november og to måneder efter var det forbudt at bruge det arabiske skriftsprog. Dette havde enorme konsekvenser for analfabetismen i landet, da reformen med ét slag gjorde et helt land til analfabeter (ibid:31).

Fra 1933 blev det nærværd umuligt at studere religion og samme år blev det indført, at kaldet til bøn i moskeerne skulle foregå på tyrkisk i stedet for arabisk og i årene 1934-1947 var det forbudt at tage på pilgrimsrejse til Mekka (ibid:29). Angrebet på islam i det tyrkiske samfund var voldsomt og straffeloven forbød alle foreninger, der var dannet på religiøse baggrunde (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 49). Desuden blev

det forbudt at bære slør i offentlige bygninger og forbudt at bære den tyrkiske fez (populær hovedbeklædning til mænd) (Boel & Møller Sørensen, 2005:30).

Alle disse tiltag, som blev presset ned over befolkningen, vidner om klare brud på de politiske institutioner (jf. Dahl, side 13). Selvom Atatürk havde en vis opbakning bag sig, var han ikke demokratisk valgt og adgangen til alternative informationskilder var begrænset, idet befolkningen ikke længere måtte læse på arabisk. Desuden blev otte vigtige aviser og tidsskrifter lukket og flere journalister dømt. Forsamlingsfriheden led også et voldsomt knæk, i og med at alle foreninger, der var dannet på religiøse baggrunde, blev forbudt.

Selvom Atatürk havde mødt en del modvilje mod sine reformer, mødte han trods alt relativt lidt modstand. Dette kan skyldes, at der ikke var nogen demokratisk tradition i Osmannerriget og at den politiske kultur i Tyrkiet ikke var præget af demokratiske anskuelser, hvilket Dahl nævner som vigtige betingelser for et lands demokrati (jf. Side 14). Den svage modstand, som Atatürk mødte, vidner om, at landets historie havde sat sit præg på befolkningen, hvilket påvirkede deres modtagelighed over for reformerne. De havde været vant til en enevældig hersker og derfor var samfundsnormen at adlyde en ny enevældig hersker. Borgerne i Osmannerriget var undersåtter og ikke borgere med rettigheder.

Ifølge Møller og Skaaning skal *civilsamfundet før kommunismens fald være stærkt* (jf. side 17), hvilket det ikke var i Tyrkiet. Der er altså nogle gennemgående historiske træk, der har påvirket Tyrkiets politiske kultur, og den geografiske nærhed til Europa, som Møller og Skaaning nævner som et vilkår for et lands demokratiseringsproces (jf. side 17), har heller ikke præget Atatürks lederstil, trods hans forsøg på at nærme sig Vesten med sine radikale reformer.

Det er således tydeligt at se, at Atatürks lederstil er præget af den autoritære osmanniske herskerstil. Atatürk bebrejder Osmannerriget for Tyrkiets tilbagestående i forhold til Europa, men anvender samme autoritære metoder for at "tyrkificere" befolkningen i den nye republik.

4.4 Skabelsen af den tyrkiske identitet og udelukkelsen af den kurdiske identitet

Atatürk formede, over en 15-årig periode, den tyrkiske identitet gennem en række gennemgribende reformer. Disse kom bl.a. til udtryk i skolesystemet og militæret, hvor der blev skabt fortællinger og myter, samt etableret institutioner og strukturelle forhold, hvilket er afgørende for skabelsen af en national kultur.

Gennem en autoritær lederstil lykkedes det Atatürk at udbrede en tvungen fællesskabsfølelse blandt den heterogene befolkning i Tyrkiet, og denne konstruerede fællesskabsfølelse var afgørende for den kemalistiske stats politiske legitimitet (Boel & Møller Sørensen, 2005: 33). Atatürk startede dog ikke fra bunden, da han grundlagde den tyrkiske republik. Han overtog Osmannerrigets administrative strukturer, heriblandt officerer og embedsmænd, der nu skulle til at tjene et forandret land (Mango, 2004: 25).

Det er ikke overraskende, at Atatürk tog den autoritære herskerstil til sig, idet de dybe årsager i høj grad har påvirket udfoldelsen af denne (jf. Møller & Skaaning, side 18). Osmannerrigets strukturelle forhold har haft en indvirkning på Atatürks politiske metoder i forhold til at etablere republikanisme i det nye land. Målet var at oprette en nationalstat, koste hvad det ville; også hvis det betød, at udemokratiske virkemidler måtte tages i brug for at oprette den tyrkiske nationalitet og stat.

Andre mere markante virkemidler blev taget i brug for at skabe den tyrkiske nationalisme og identitet, heriblandt udviklingen af *sol-sprogs teorien*. Her blev det "videnskabeligt" bevist, at den tyrkiske race havde været altdominerende i verdenshistorien, og at alle ords oprindelse kunne spores tilbage til det tyrkiske sprog (Boel & Møller Sørensen, 2005: 32). Andre historiske kendsgerninger blev også alterneret; hvor der tidligere var blevet lagt vægt på den islamiske fortid, blev der nu lagt vægt på, at Tyrkiet var en naturlig afgrænset stat. Konsekvenserne af denne fantasifulde historieskrivning findes stadig i dag, fx nævnes det kurdiske mindretal stort set ikke i historiebøgerne (Fenger-Grøndahl, 2007:28).

Det kurdiske mindretal levede primært i den østlige del af Tyrkiet. Her havde de levet i århundreder med en vis form for autonomi under den osmanniske sultan. Størstedelen af kurderne talte ikke tyrkisk og derfor ramte sprogreformerne dem hårdt (Rojan, 2010: 265). De tvungne harmoniseringstiltag, der blev indført, medførte adskillige oprør fra kurderne og disse oprør blev brugt til at legitimere en hård linje fra regeringen i Ankara. Det kurdiske mindretal blev således påtvunget en kemalistisk identitet, da det gik op for Atatürk, at kurderne kunne udgøre en markant udfordring for "tyrkificeringen" af den østlige del af landet. Dette medførte tvangsflytninger, hvor kurdere blev flyttet til de vestlige dele af landet og tyrkere blev flyttet til de østlige dele af landet (ibid).

I modsætning til Sèvres-traktaten, der lagde op til en autonom kurdisk stat (ibid:75), blev kurderne ikke anerkendt som et mindretal i Lausanne-traktaten. I denne traktat var de eneste anerkendte mindretal jøder, armeniere og grækere (ibid:76). Atatürk generobrede osmannisk territorium gennem en mobilisering af de muslimske befolkninger, heriblandt kurderne og det ironiske var, at kurderne havde støttet Atatürk i kampen mod de allierede (ibid: 263).

I Atatürks Tyrkiet var alle muslimer inden for Tyrkiets grænser tyrkere og dermed defineret som en del af den tyrkiske nation. Hvis man skulle defineres som minoritet, skulle man være ikke-muslim (Boel & Møller Sørensen, 2005: 39). Da kurderne for det meste var muslimer, blev de automatisk til tyrkere.

Tvangsassimileringen af den kurdiske befolkning sendte dem på konfrontationskurs mod centralregeringen i Ankara og dermed opstod der en subkultur i et land, som Atatürk ihærdigt søgte at homogenisere, og det autonome styre, som kurderne havde levet med i århundreder blev med ét slag opløst. Den kurdiske subkultur i Tyrkiet medfører en nation i nationen og derfor vanskeliggøres etableringen af politiske institutioner, ifølge Dahl, fordi der opstår et "os og dem" forhold. Da kurderne uden videre blev indlemmet i den tyrkiske identitet, blev de frarøvet deres egen identitet og en modstridende subkultur er opstået heraf (ibid.17). Det kurdiske dilemma vil blive uddybet senere i specialet.

Dahl understreger desuden også, at demokratiseringsprocessen kan vanskeliggøres, hvis et land ikke har en kulturelt homogen befolkning (jf. side 14). Set i Dahls perspektiv er

tvangsassimileringen af kurderne et udtryk for manglende respekt for en stor minoritetsgruppe; kurderne talte et andet sprog, havde andre kulturelle vaner og havde i århundreder levet under en vis form for autonomt styre. Tvangsassimileringen af kurderne kan derfor virke som en hæmsko for demokratiets udvikling i Tyrkiet

4.5 Kemalismen arv

I 1938 dør Atatürk i en alder af 57 år og hans tro følgesvend Ismet İnönü, som havde haft posten som premierminister, blev præsident. Før Atatürk døde havde han og İnönü adskillige gange overvejet tanken om et flerpartisystem, men de mente ikke, at Tyrkiet var klar til det. Atatürk havde desuden flere gange opfordret til dannelsen af andre partier end CHP, men så snart de blev for reaktionære eller begyndte at udgøre en trussel mod den sekulære stat, blev de opløst (Benli & Serinci B, 2014: 24).

Efter 2. Verdenskrig indførte İnönü flerpartisystemet, som blandt andet skyldes indenrigs- og udenrigspolitiske påvirkninger (ibid: 25). Og i januar 1946 blev det første store oppositionsparti, DP (Demokrat Partiet), etableret. Partiet nåede dog ikke at organisere sig politisk, idet İnönü ændrede valgloven, hvilket betød, at valget blev rykket frem til sommeren 1946 (Boel & Møller Sørensen, 2005: 51). Dette resulterede i, at İnönüs CHP-parti fik 400 pladser i parlamentet, mens DP kun fik 40. Udfaldet af valget medførte stor utilfredshed med CHP og İnönü blandt befolkningen (Benli & Serinci B, 2014: 25).

I perioden 1923-1950 kan Tyrkiet ikke karakteriseres som et vestligt demokrati; der var ingen frie, retfærdige og hyppige valg, ytringsfriheden var under pres, der var restriktioner på forsamlingsfriheden og en række borgerrettigheder eksisterede ikke (ibid: 25). Tyrkiet havde et autoritært styre og alle politiske beslutninger blev truffet af en lille politisk elite i Ankara. De politiske institutioner (jf. Dahl, side 10) blev således negligeret i denne periode af Tyrkiets politiske historie og der er nærmere tale om en politistat end en demokratisk stat.

Atatürks intention havde ikke været, at det autokratiske styre skulle blive en indgroet del af tyrkisk politik, men med tiden blev den autokratiske lederstil en indgroet del af styret (Benli &

Serinci B, 2014: 25). Der er altså tale om nogle strukturelle forhold, der går igen, som er vanskelige for aktørerne at ændre på kort sigt (jf. Møller & Skaaning, side 16). Den politiske kultur i Tyrkiet op til 1950 er således tydeligvis præget af en autoritær lederstil, hvilket formodentligt hænger sammen med fortidens herskerstil. Osmannerriget var præget af en autoritær lederstil og det samme var perioden med Atatürk som præsident.

4.6 Demokrat partiets årti

I 1950 blæser der nye demokratiske vinde ind over Tyrkiet og oppositionspartiet Demokrat Partiet (DP) vinder det første demokratiske parlamentsvalg med 408 pladser i parlamentet, mens Atatürks CHP-parti kun får 69 pladser. Premierministerposten indtages af Adnan Menderes og han iværksætter straks en række reformer (Benli & Serinci B, 2014: 25). DP-partiet afskaffede bønnekaldet på tyrkisk og genindførte det arabiske bønnekald, de tillod religiøse konferencer og islamiske skoler blev støttet af staten.

Kemalismen var dog så fastgroet en del af den tyrkiske nations identitet, at Menderes så sig nødsaget til at vedtage en lov til beskyttelse af Atatürks minde og status. Loven eksisterer endnu.

I 1952 underskrev Tyrkiet Den Nordatlantiske Traktat og blev medlem af NATO og i samme periode blev den tyrkiske økonomi langsomt integreret i den vestlige økonomi, blandt andet ved hjælp af Marshall-hjælpen (ibid: 26). Med den økonomiske hjælp fra Marshall-planen blev nye veje bygget og flere tyrkere kom i skole. DP-partiet klarede det så godt, at Menderes let blev blændet af magten (Boel & Møller Sørensen, 2005: 52). I slutningen af 1950'erne bredte nepotismen og magtmisbruget sig under Menderes og en forfølgelse af politiske modstandere indledtes. Menderes-regeringens magtbegær kulminerede i 1960, hvor præsidenten gennem parlamentet forsøgte at opløse oppositionen med anklager om undergravende virksomhed (ibid: 53). Militæret så sig nødsaget til at træde ind, hvor især de yngre officerer frygtede, at Tyrkiet var på vej mod et diktatur. Således indledtes Tyrkiets første militærkup i maj 1960, hvor den siddende regering blev anklaget for korruption og magtmisbrug og præsident Menderes blev dømt til døden (ibid:53). Militærkuppet skete året efter, at Tyrkiet søgte om associeret medlemskab af Det Europæiske Fællesskab (ibid: 359).

De politiske begivenheder i 1950'ernes Tyrkiet viser tydeligt et gennemgående træk i Tyrkiets politiske historie. Her er der igen tale om nogle dybe strukturelle forhold, der går igen (jf. Møller og Skaaning, side 16). Menderes er den første demokratisk valgte præsident i Tyrkiets historie; dog lader han sig friste af magten og korrumpes heraf. Endnu en gang bliver den autoritære lederstil normen i tyrkisk politik, hvilket kan spores tilbage til de foregående autoritære lederstile i Tyrkiets og Osmannerrigets politiske historie. Derudover er det tydeligt at se, at Menderes demokratisk valgte regering ingen kontrol havde over militæret, hvilket ifølge Dahl er en vigtig betingelse for at påvirke demokratiet i en positiv retning (jf. side 14). Menderes-regeringen havde ikke nogen effektiv kontrol over militæret og militæret havde ingen respekt for regeringens kontrol, hvilket resulterede i, at det blev muligt for militæret at gennemføre det første militærkup i Tyrkiets historie.

4.7 Republikkens vogtere

Det tyrkiske militær har siden Tyrkiets fødsel haft en fundamental rolle i samfundet. Republikkens grundlægger, Atatürk, var militærmand og det var hans gode ven og efterfølger, İnönü, også. Republikken Tyrkiet har således været ledet af militærmænd i republikkens første 27 år (Benli & Serinci B, 2014: 27).

Tyrkiets historie viser, at militæret altid har haft en central rolle i samfundet. I Det Osmanniske Rige har militæret i århundreder udgjort kilden til den geoekspansive politik (ibid:27).

Flere hundrede år før Tyrkiets fødsel var sultanatet truet af dets eget militær. I 1500-tallet lykkedes det, i ledtog med konservative retslærde, Janitskorpset at sætte i en stopper for sultanens og centraladministrations tanker om, at videnskab ikke var i modstrid med islam (Falkesgaard, Harboe, Deniz, Nielsen, Pedersen, Petersen & Steffensen, 2014: 25).

Kampen mellem militæret og lederne i Tyrkiets historie går altså langt tilbage. Dette bekræfter Møller og Skaanings tese om, at der findes nogle dybe strukturelle forhold, der kan påvirke et lands overgang til demokrati i enten positiv eller negativ retning (jf. Side 16). Årsagssammenhængen kobler dermed militærets rolle under Osmannerriget sammen med militærets rolle i forholdsvis moderne tyrkisk historie.

Militærjuntaen, der tog over i 1960, gav sig selv navnet "Den Nationale Enheds Komité". Den bestod af 38 medlemmer fra forskellige dele af hæren. Tyrkiet fik herefter sin hidtil mest liberale forfatning, der skulle forhindre et magtmonopol i parlamentet, men samtidig udvidede militæret sine magtbeføjelser ved at oprette "Det Nationale Sikkerhedsråd" (NS) (Boel & Møller Sørensen, 2005: 54). NS' opgave var at rådgive om sager, der omhandlede Tyrkiets nationale sikkerhed. Problemet med rådet var, at det var NS, der alene definerede, hvad national sikkerhed var (ibid: 336). Derfor havde NS den udøvende magt og indtog således rollen som aktivistisk vogter af republikken i de følgende årtier (ibid: 54).

Militærets interessepunkter udvidede sig desuden også fra kun at omhandle national sikkerhed. I 1960 blev OYAK, som rent formelt var militærets pensionsfond, etableret. Denne fond udviklede sig dog til et enormt konglomerat, hvis aktiviteter dækkede alt fra bankvirksomhed til forsikring og bilfabrikker (Boel & Møller Sørensen, 2005: 54).

Den tyrkiske forfatning fra 1961 understreger militærets vogterstatus. Det sker gennem forfatningens artikel 35: *"Det er de Væbnede Styrkers opgave at overvåge og beskytte Republikken Tyrkiet som nedsat ved Forfatningen og den tyrkiske nation"*. Denne artikel har banet vejen for fire militære indgreb i folkevalgte regeringer og militæret har hver gang kunnet henvise til artiklen og derigennem legitimere deres kup som en måde at "redde" det politiske system på (Rojan, 2010: 35).

Udvidelsen af militærets magtbeføjelser viser et klart brud på Dahls betingelse for, at et demokrati kan påvirkes i en positiv retning. Det tyrkiske militær var magtfuldt nok til at vælte den siddende regering i 1960, hvilket ifølge Dahl viser, at militærets respekt for de valgte øvrighedspersoners kontrol ikke var dybt rodfastet (jf. Side 14).

I 1961, året efter militærkuppet, blev magten givet tilbage til de civile politikere, og efter et parlamentsvalg dannede CHP, med İnönü i spidsen, en koalitionsregering med AP (Retfærdighedspartiet) (Fenger-Grøndahl, 2007: 33).

Takket være den nye og mere liberale forfatning fra 1961 blev det muligt for radikale venstrefløjspartier at stille op til parlamentet. Dette blev set som en trussel for den siddende centrum-højre-regering, hvilket medførte, at den siddende regering vedtog lovændringer, der gjorde det næsten umuligt for de venstreorienterede partier at blive valgt ind i parlamentet. De venstreorienteredes synspunkter, der nu ikke kunne udtrykkes i parlamentet, betød, at gadeuligheder og massedemonstrationer blev hverdag i de tyrkiske storbyer (Boel & Møller Sørensen, 2005: 56).

I 1965 vandt DP parlamentsvalget igen med et absolut flertal og Süleyman Demirel indtog posten som premierminister (Mango, 2004: 64). På den økonomiske front klarede Demirel det udmærket. Væksten i landet var på 7 % årligt, men den sociale uro ulmede (ibid: 65). Gadekampe mellem radikale højre- og venstrefløjspartier intensiveredes og udviklingen bekymrede militæret. I 1970 kunne Demirel ikke længere kontrollere sin parlamentsgruppe og i 1971 stillede militæret regeringen et ultimatum. Kravet var, at der øjeblikkeligt skulle dannes en national samlingsregering, der kunne opretholde ro og orden "i den rette kemalistiske ånd". Indirekte indikerede militæret, at de var klar til at overtage magten, hvis Demirel ikke kunne klare opgaven (Boel & Møller Sørensen, 2005: 57).

Demirels parti valgte frivilligt at afstå fra regeringsansvaret og militæret fik igen magten. Kuppet adskilte sig fra kuppet i 1960 ved at militæret ikke "tog" magten. Der var nærmere tale om et indgreb end et kup, for ifølge militæret var landet på randen af social kaos og derfor var dette indgreb nødvendigt (ibid: 57). Den liberale forfatning fra 1960 blev herefter reformeret. Der blev indført restriktioner, som tillod staten at tage håndfaste midler i brug og der blev indført undtagelsestilstand i et antal provinser (ibid: 57).

I de følgende år kom arbejderforeninger, studenterbevægelser, kurdiske partier og al form for venstreorienteret aktivitet under pres. I slutningen af 1970'erne blev skolelærere, professorer, universitetsansatte, fagforeningsledere og medlemmer af socialdemokratiske eller socialistiske partier forfulgt, truet eller i værste fald likvideret (ibid:58).

Regeringspartiet mente, at forfatningen fra 1960 havde været for liberal og forfølgelsen af de venstreorienterede skyldtes bl.a. regeringens højreorienterede retorik (ibid:57).

Begivenhederne i slutningen af 1970'erne indikerer et klart brud på det demokratiske princip om stærke statsinstitutioner, der sikrer borgernes retssikkerhed og ytringsfrihed (jf. Dahl, side 13). Desuden begrænses de uafhængige organisationers ytringsfrihed, hvilket betyder, at borgernes fundamentale rettigheder til at deltage effektivt i styret svækkes (ibid: 13).

4.8 Militærets jerngreb og forfatningsændring

I september 1980 overtog militæret igen magten og optakten dertil var blodig. Den sociale uro og udbredte politiske ustabilitet medførte, at 5000 mennesker i løbet af 1970'erne blev dræbt som følge af de mange kampe mellem venstre- og højrefløjens grupperinger (Benli & Serinci B, 2014: 34).

Ved kuppet i 1980 tager militæret flere drastiske metoder i brug og ifølge militæret var en forfatningsændring afgørende. For general Kenan Evran, der ledte militærkuppet i 1980, var det klart, at den liberale forfatning var skyld i 1970'ernes gadeoptøjer (Boel og Sørensen, 2005: 67).

Denne gang var militæret ikke villige til at overdrage magten til de civile med det samme. Generalerne, som ledte kuppet, overtog ledelsen af landet i tre år. Militærstyret opløste parlamentet, samt forbød eksisterende partier, ledende politikere blev forment adgang til politisk aktivitet og de eksisterende institutioner blev ændret som følge af forfatningsændringen i 1982.

Militæret forøgede deres magtbeføjelser gennem Det Nationale Sikkerhedsråd og ændrede valgloven, så spærregrænsen var på 10% (til sammenligning er spærregrænsen i Danmark på 2%). Den høje spærregrænse gik især ud over kurdiske partier.

I slutningen af 1982 fik tyrkerne muligheden for at stemme for eller imod militærjuntaens forfatningsændringer og det blev til et overvældende 'ja' med 91,4 % af stemmerne. Det var trods alt lykkedes for militæret at skabe ro og stabilitet og derfor havde mange tyrkere forståelse for militærets intervention (Benli & Serinci B, 2014:35). Samtidig viser resultatet af stemmerne dog, at der reelt ikke var nogen fast forankret demokratisk kultur blandt befolkningen i Tyrkiet, hvilket er én af Dahls betingelser for, at et lands demokrati kan udvikles i

en positiv retning (jf. side 14). Via afstemningen markerede de tyrkiske borgere deres støtte til militæret, hvilket viser, at borgerne ikke støttede demokratiske værdier og ideer.

Den politiske kultur i starten af 1980'erne - men også helt fra republikkens grundlæggelse - har formentlig påvirket borgernes dømmekraft ift. udfaldet af stemmeafgivelsen og bekræfter, at den tyrkiske befolkning ikke har været i besiddelse af et rodfastet demokratisk grundsyn (jf. Dahl, side 14). Den manglende opbakning til demokratiske grundværdier blandt befolkningen svækker således tilstedeværelsen af alle Dahls fem demokratibetingelser (jf. Dahl, side 14).

Forfatningsændringen i 1980 blev kendt som forfatningen af men'er. Alle de klassiske frihedsrettigheder bliver nævnt i forfatningen, men næsten alle er efterfulgt af en række men-sætninger, som bestod af afgrænsende og uklare formuleringer om trusler mod den nationale sikkerhed og integritet. (Boel og Sørensen, 2005: 67). En senere konsekvens af forfatningen fra 1980 skulle blive, at Tyrkiet fik svært ved at leve op til EU's politiske kriterier to årtier senere (ibid: 68).

Forfatningen forbød al aktivitet, der kunne anses som værende en trussel mod staten (Mango, 2004: 81). Politikere, der havde været politisk aktive før 1980, blev bandlyst fra politik i 10 år. Nyoprettede partier skulle godkendes af Det Nationale Sikkerhedsråd og studerende, undervisere og embedsmænd blev udelukket fra at melde sig ind i politiske partier.

En stor del af befolkningen udelukkedes således fra det politiske liv i 1980'ernes Tyrkiet. Set i Dahls perspektiv, skal ingen borgere i et land udelukkes fra de politiske institutioner, der som minimum skal være til stede, for et land kan kalde sig demokratisk (jf. Side 10). Forfatningsændringen indebærer, at en stor del af befolkningen simpelthen udelukkes fra det politiske liv, hvilket betyder, at der ikke er nogen organisationer, der taler deres sag eller forsvare deres interesser.

Desuden vil de udelukkedes fundamentale rettigheder, ifølge Dahl, komme under pres, da deres interesser ikke vil blive tilgodeset i samme grad og derfor ikke vil blive beskyttet mod de personer, der styrer staten (jf. side 13).

Forfatningen fra 1980 undergraver derfor de politiske institutioner. De politiske institutioner eksisterer, men borgerrettighederne bliver indskrænket så meget i denne periode, at der reelt nærmere er tale om et skindemokrati end et reelt demokrati.

4.9 Det kurdiske dilemma

Op igennem 1980'erne står Tyrkiet over for flere dilemmaer, der vanskeliggør deres vej mod medlemskab af EU, heriblandt det kurdiske dilemma. Ifølge Abdullah Gül, præsident i Tyrkiet fra 2007-2014, er Tyrkiets største problem kurderne. Konflikten mellem Tyrkiet og dets største mindretal har siden 1984 kostet over 40.000 menneskeliv og har været én af de største forhindringer for Tyrkiets optagelse i EU (Benli & Serinci B, 2014: 67).

Forfatningen fra 1980 fastslår, at "den tyrkiske stat, med dets territorium og nation, er en udelelig enhed". Ethvert initiativ eller udsagn, der i følgende år kunne virke udfordrende på dette, blev nedkæmpet. Dette førte til en kriminalisering af det kurdiske sprog – i skrift og tale, selv i det private (Boel og Sørensen, 2005: 161). Den tyrkiske stats assimileringspolitik ift. kurderne har været en langvarig affære og begyndte allerede ved republikkens grundlæggelse, hvilket forklarer det langvarige oprør fra kurdernes side (Benli & Serinci B, 2014: 67). Selvom kurderne blev "tvangstyrkificerede" af staten, accepterede store dele af det tyrkiske samfund dem ikke som ægte tyrkere og havde et nedsættende syn på dem (ibid: 71).

Ifølge Dahl, er det mere sandsynligt, at demokratiske institutioner opretholdes i et land, der kulturelt er homogent (jf. side 14). Tyrkiet har valgt at føre en assimileringspolitik, hvor minoriteterne skal give afkald på deres oprindelige identitet og tilpasse sig majoritetens værdier og normer for at blive accepteret i samfundet. Problemet heri er, at kurderne i det tyrkiske samfund alligevel ikke anses for at være sande tyrkere. Den kulturelle sammenhængskraft i samfundet er derfor lav og dette kan, ifølge Dahl, føre til kulturelle konflikter omhandlende religion, sprog eller diskriminerende adfærd over for en gruppe (jf. side 15). Den enkelte kurder har derfor haft valget mellem at lade sig fuldstændigt assimilere og dog ikke blive anset som en "ægte" tyrker af den brede befolkning, eller at forblive en del af en undertrykt minoritet.

Den udbredte fjendtlighed mod kurderne i samfundet førte til, at en gruppe kurdiske studerende i Ankara stiftede det kurdisk-marxistiske parti PKK (Kurdistan Arbejderparti) i 1978. Partiets formål var dannelsen af et uafhængigt, socialistisk Kurdistan på tværs af Tyrkiet, Iran, Irak og Syrien. I 1984 angreb PKK's militære fløj ARGK (Kurdistan Befrielsesfolkehær) tyrkiske sikkerhedsstyrker. Den tyrkiske stat gengældte angrebet med at indføre militær undtagelsestilstand i elleve kurdiske provinser, indføre strengere militærkontrol og straffe mistænkte PKK-sympatisører (Benli & Serinci B, 2014: 71). På trods af den militære undtagelsestilstand i de kurdiske provinser, efterlod PKK's guerillataktik det tyrkiske militær magtesløst. PKK-styrkerne bestod ofte af små enheder, der var kendt i det bjergrige område. De var hurtige og angreb ofte om natten. De tyrkiske officerer var ikke rustet til denne form for krigsførelse. Militærets magtesløshed over for PKK resulterede bl.a. i, at de tyrkiske sikkerhedsstyrker vendte deres frustration mod den lokale befolkning (Rojan, 2010: 82).

Det tyrkiske militær indså, at det ikke var rustet til PKK's guerillataktikker, og i 1987 blev efterretningstjenesten JITEM (Jandarma Istihbarat Terörle Mücadele) oprettet. Enheden blev direkte tilknyttet landets gendarmchef, men dens eksistens var fra starten fuldstændig mørklagt for offentligheden. Enheden havde omfattende beføjelser og fuld frihed i alle landets dele. De måtte selv foretage tilbageholdelser og afhøringer, ligesom de også havde frihed til at foretage væbnede militæroperationer (ibid: 91). Eksistensen af JITEM bidrager til, at konflikten mellem PKK og militæret eskaleres yderligere. JITEM brugte PKK's afhoppere til at indsamle information om PKK og afhopperne var yderst brugbare, når det kom til at fastlægge lokalbefolkningens ideologiske ståsted (ibid: 93).

JITEM tilstedeværelse skabte skræk og rædsel i de kurdiske provinser op igennem 1990'erne. I 1997 var der knap 20.000 uopklarede mord, hvor de 13.300 af dem var begået i den kurdiske Diyarbakir-provins. Blandt ofrene var fx lærere, politikere, lokale bønder, advokater og fagforeningsfolk (ibid: 75).

I 1997 afslørede den tidligere JITEM-håndlanger, Ibrahim Babat, sine gerninger fra sin fængselscelle.

"JITEM- enhederne, der oprindeligt blev skabt af terrorbekæmpelseshensyn, har siden fraveget deres egentlige mål og i stedet antaget en ulovlig karakter. De ressourcer og beføjelser, man fik

fra staten, er blevet misbrugt af bander og fraktioner til beskidte forretninger og pengeslagsmål, og det har bragt enhederne ud af statens kontrol” (ibid:101).

De allerede fragile politiske institutioner er tydeligvis under pres i 1980'erne og 1990'ernes Tyrkiet. De omfattende borgerrettigheder (jf. Dahl, side 13) respekteres overhovedet ikke og udsagnet viser klart, at staten skabte en enhed (JITEM), der indledte krig mod sin egen befolkning, hvilket er et klart brud på alle de politiske institutioner.

De brutale begivenheder understreger derfor tydeligt, at den tyrkiske politiske kultur er dybt præget af autoritære tendenser, såsom undertrykkelse af mindretal og et omfattende og brutalt magtmisbrug. Set i Møller og Skaanings perspektiv, har de dybe faktorer sat rammerne for de nære valg; der er altså tale om en årsagskæde, hvor de strukturelle årsager påvirker de nære aktørvalg (jf. Side 16).

Som det er fremgået af analysen, så har de dybe faktorer dannet normen for udviklingen i den politiske kultur i Tyrkiet. De dybe faktorer har med andre ord formet udviklingen af den tyrkiske politiske kultur op igennem det 20. århundrede, og er således årsagen til, at Tyrkiet i denne periode fortsat minder mest om en totalitær stat.

4.10 Den dybe stats lange arm

Eksistensen af Den Dybe Stat i Tyrkiet har i årtier været hævet over enhver mistanke og spekulation og i den tyrkiske politiske debat er Den Dybe Stat sædvanligvis blevet omtalt som et udefinerbart og uhåndgribeligt emne (Rojan, 2010: 228). I 2007 udgiver den tyrkiske avis, Nokta, den pensionerede general Ozden Orneks dagbog, som blev startskuddet til Tyrkiets mest omfattende retssag i moderne tid, Ergenekon-sagen. Dagbogen afslørede et hemmeligt ultranationalistisk netværk ved navn Ergenekon, der udførte operationer, hvis mål var at destabilisere Tyrkiet, så militæret kunne retfærdiggøre sine militærkup (Tank, 2010: 70).

I 2005 udtalte Süleyman Demirel, som har været tyrkisk regeringschef fem gange i perioden 1965-1993 og derefter Tyrkiets præsident i 7 år (Rojan, 2010: 226), således:

” Det er normalt et etableret princip, at der i et land kun findes en enkelt stat. Men her i landet findes der to stater. Der er en dyb stat og en stat. Den stat, der egentlig burde være staten, er i virkeligheden en reserve, mens den stat, der burde være i reserve, faktisk fungerer som staten. Så snart man støder på den mindste vanskelighed, sættes den civile stat ude af kraft i samme øjeblik, som den anden stat træder til nøjagtig som en generator” (ibid: 227).

Tidligere samme år havde Demirel udtalt, at der var lighedstegn mellem staten og militæret og samtidig retfærdiggjorde han dens eksistens i sin udtale:

”Den Dybe Stat er staten selv. Den Dybe Stat er militæret. Soldaterne, som dannede republikken, er altid bange for, at staten skal gå til grunde. Folket misbruger sommetider deres rettigheder (...) Grunden til, at landet er afhængigt af Den Dybe Stat, er landets uregerlighed (...)” (ibid: 277).

Den Dybe Stat menes at have rødder tilbage til Det Osmanniske Rige, hvor historiske beviser illustrerer, at der fandtes hemmelige organisationer til at beskytte Riget mod sikkerhedspolitiske trusler (Gurses og Romano, 2014: 19). Den senere udgave af Den Dybe Stat menes dog at stamme fra starten af den kolde krig, hvor USA etablerede en international enhed i visse NATO-lande, heriblandt Tyrkiet, for at bekæmpe kommunisterne. Enheden fik navnet Gladio og bestod af små paramilitære enheder, der angiveligt skulle anvende guerillataktikker til at bekæmpe interne kommunistiske trusler (ibid: 24). Med tiden afveg Gladio-styrkerne dog deres oprindelige formål (Söyler, 2013: 316).

Den Dybe Stats aktiviteter bestod af kriminelle handlinger såvel som militære aktiviteter og den såkaldte Susurluk-skandale blev anset for at være ”beviset” for Den Dybe Stats eksistens. I 1996 finder en trafikulykke sted nær byen Susurluk i Tyrkiet. I bilen befinder sig fire personer: et regeringsmedlem fra partiet Den Sande Vejs Parti, direktøren for Istanbuls Politiakademi, en eftersøgt mafiaboss og dennes kæreste (Park, 2008: 54).

I bilen finder man et halvt dusin automatiske og halvautomatiske våben, store mængder ammunition, lyddæmpere og falske nummerplader, og på mafiabossens person finder man en våbentilladelse samt et statsligt VIP-pas, som begge er udstedt af tyrkisk politi (Rojan, 2010:

123). Det primære spørgsmål er dog: Hvad laver et regeringsmedlem og en højtstående embedsmand i en bil med en kendt og eftersøgt forbryder?

Dagen efter ulykken udtaler Mehmet Agar, den daværende indenrigsminister, at politidirektøren personligt har pågrebet den førnævnte forbryder Abdullah Catli,, som befandt sig i bilen under ulykken. Offentligheden troede dog ikke på indenrigsministerens udsagn og han trak kort tid efter sine udtalelser tilbage (ibid: 123).

Senere afsløringer af skandalen viste, at det var den daværende indenrigsminister, Mehmet Agar, der havde underskrevet de statslige dokumenter, man fandt på Catli. Parlamentets undersøgelseskomité havde adskillige gange forsøgt at grave dybere i sagen, men var blevet forhindret heri på grund af modstand fra højtstående militærmænd og statsembedsmand (Park, 2008, 54). Desuden er det kommet frem, at Susurluk-banden og JITEM, som er nævnt i foregående afsnit, begge har haft del i den tyrkiske underverden og målet var at kontrollere dele af underverdenen gennem afpresning og for at få del i den lukrative narkotikatrafik gennem Tyrkiet (Rojan, 2010: 173).

Den Dybe Stats eksistens vidner om, at Tyrkiet i 1990'erne fortsat er et "demokratisk diktatur" eller et skindemokrati. Statsinstitutionerne er gennemsyrede af korrumpere politikere og militærfolk, der misbruger deres magt. De politiske institutioner er langt fra demokratiserede (jf. Dahl, side 13) og autoritære metoder er udbredt.

Der er også afsløringer fra højtstående politikere, der vidner om, at Den Dybe Stat har fungeret som skyggeregering og har retfærdiggjort sine voldsomme metoder med, at staten ellers ville kollapse. Derfor bliver diktatoriske redskaber, ifølge staten, et nødvendigt onde. Desuden vidner eksistensen af Den Dybe Stat om en yderst mangelfuld politisk kultur. Ifølge Dahl bliver et demokrati begunstiget af udbredte demokratiske anskuelser blandt lederne og befolkningen (jf. side 14), dog er det tydeligt at se, at Tyrkiet i 1990'erne ikke er besiddelse af en sund politisk kultur, hvilket i høj grad svækker opretholdelsen af deres politiske institutioner og dermed forringer Tyrkiets chancer for et muligt medlemskab af Den Europæiske Union.

I 2007 udtalte Erdogan sig om Den Dybe Stats eksistens, da han sagde følgende:

” Man kan ikke stille sig afvisende over for, om Den Dybe Stat overhovedet eksisterer. Det har den altid gjort. Det er ikke noget, der er kommet med republikken. Det er en tradition, der stammer tilbage fra osmannisk tid” (Rojan, 2010: 228).

Udsagnet vidner om nogle historiske træk, der er dybt forankrede i den tyrkiske politiske kultur. Møller og Skaanings tese om, at der er nogle dybe årsager, som tager udgangspunkt i strukturelle forhold, der påvirker landets demokratiske udvikling i en positiv eller negativ retning, er derfor svær at afvise (jf. side 16). Den politiske kultur i Tyrkiet i 1990'erne er således stadig præget af de tidligere styreformers autoritære karakteristika.

Derudover er det, ifølge Dahl, mindre sandsynligt, at der udvikles stabile demokratiske institutioner i et land, der er truet af fremmed intervention og som er fjendtligt indstillet over for det demokratiske styre i et land (jf. side 14). Den Dybe Stat i Tyrkiet er ikke en fremmed aktør, men udgør dog alligevel en trussel mod de demokratiske institutioner i landet. Militæret, som menes at være grundlægger af Den Dybe Stat i Tyrkiet, har flere gange i Tyrkiets historie udført militærkup imod folkevalgte regeringer og har stået for en overstatslig og intern indgriben i det civiles styres politiske afgørelser.

4.11 Det bløde kup

I 1993 fik Tyrkiet sin første kvindelige premierminister, Tansu Çiller. Hun var kendt for at have givet militæret frie tøjler ifm. konflikten med PKK (Boel og Sørensen, 2005: 110). Hun forsvarede endda JITEM's og Susurluk-bandens forbrydelser i en tale til parlamentet (Söyler, 2013: 317-18). I 1996 dannede hun en koalitionsregering med det islamvenlige parti Refah (Velfærdspartiet), selvom hun paradoksalt nok året forinden havde ført en aggressiv nationalistisk kampagne imod selvsamme parti. Çiller havde fået de sekulære stemmer i samfundet til at se hende som én, der ”gik i seng med fjenden” (Boel og Sørensen, 2005: 110). Erkaban, der var leder af det islamvenlige parti Refah, begyndte snart at udbrede sin politik. Han mente, at alle partier var islamfjendtlige. Hans sejr opmuntrede borgmestre fra hans parti til at indføre lokale love, der

indebar, at restauranterne stoppede med servere alkohol og kvindelige ansatte blev bedt om at gå moderat klædt (ibid:111).

I 1997 præsenterede militæret i Det Nationale Sikkerhedsråd et direktiv med 18 punkter for regeringen. Direktivet indeholdt anbefalinger til regeringen. Anbefalingerne var en lang række tiltag, som skulle begrænse religiøse aktiviteter i landet og var således en indirekte advarsel til regeringspartiet. Erkeban kunne politisk set umuligt fuldføre tiltagene, hvilket førte til, at han gik af (ibid: 112).

Militæret havde inden ultimatummet opildnet til frygt blandt befolkningen ved at påstå, at den sekulære stat var truet, men store dele af befolkningen var faktisk tilfredse med Refah-partiets politik, der trods alt havde fået styr på lokalsamfundene ved at få ryddet op i gaderne og få lukket de meget upopulære bordeller i flere byer (ibid: 112).

Militærets rolle som enerådig vogter cementeres endnu engang. Officielt anvender militæret sin magt for at afværge religiøs aktivitet; uofficielt forsøger militæret at ensrette den heterogene stat. Militæret var trods alt den sekulære stats "beskytter" (Benli & Serinci B, 2014: 39).

Alt, hvad der ikke understøtter en sekulær stat, bliver derfor indskrænket. Igen bliver Dahls tese om, at der skal være en effektiv kontrol med militæret for at befordre demokratiet, verificeret (jf. side 14) i og med, at militæret tydeligvis har magten til at kuppe det civile styre gang på gang. Derudover er det tydeligt at se, at der er store splittelser i det tyrkiske samfund, hvad angår hvor meget islam skal fylde og det forhindrer ifølge Dahl befordringen af et demokrati, hvis der er store kulturelle konflikter i et land (jf. side 15). Kløften mellem de sekulære og de religiøse borgere i Tyrkiet medfører, at der vil opstå konflikter mellem de to parter, hvilket militæret udnytter til deres fordel.

4.12 Delkonklusion

Selvom det ikke var Atatürks politiske mål, at de autoritære metoder skulle blive en fastgroet del af den politiske kultur i Tyrkiet, dannede han gennem sin autoritære adfærd - som det fremgår af analysen - en tradition for autoritære tendenser i Tyrkiet. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem en tvangsassimilering af befolkningen og undertrykkelse af mindretal. Atatürk formår altså ikke at lægge et demokratisk fundament eller påbegynde en demokratisering af Tyrkiet. I stedet lægger Atatürk, med sit et-partistyre, grundstenene for militærets enorme magtbeføjelser. I 1950 finder det første demokratiske valg sted i Tyrkiet. Den politiske kultur er dog stadig kendetegnet ved udbredt nepotisme, magtmisbrug, korruption, statslig undertrykkelse af befolkning og mindretal, udtrykt gennem statseliten og militærets destruktive og blodige handlinger.

Militærets retsstridige magtbeføjelser og gentagne interventioner i den politiske sfære har været en dominerende hindring for udviklingen af vestligt demokrati. Militæret har i stedet dannet tradition for menneskeretsstridige overgreb og restriktive udemokratiske forfatninger. Det er klart at se, at den osmanniske arv har spillet en stor rolle for, hvordan den tyrkiske politiske kultur har udviklet sig. Den autoritære kulturarv fra Osmannerriget har tydeligvis præget både Atatürk og de efterfølgende ledere i Tyrkiets moderne historie. Det er derfor tvivlsomt, om Tyrkiet i denne periode er klar til et fremtidigt EU-medlemskab, idet den tyrkiske magtelite tilsyneladende har meget svært ved at slippe den dybt forankrede autoritære tradition. De politiske institutioner eksisterer, men i realiteten bliver de gang på gang undergravet.

5.0 Analyse del 3

5.1 Tyrkiets lange vej til EU

Tyrkiets lange vej til EU startede allerede i 1959, hvor de ansøgte om associeret medlemskab af Det Europæiske Fællesskab. I 1963 blev associeringsaftalen (Ankara-aftalen) underskrevet og trådte året efter i kraft. Ankara-aftalen lagde rammerne for det økonomiske samarbejde mellem EF og Tyrkiet (Boel og Sørensen, 2005: 252). I 1970 blev en tillægsprotokol til associeringsaftalen underskrevet og i 1978-79 anbefaler EF Tyrkiet at søge medlemskab sammen med Grækenland, men Tyrkiet afviser (ibid: 369).

Forholdet mellem EF og Tyrkiet stødte på en mur i 1980 på grund af den meget restriktive forfatningsændring, som militæret indførte i 1982 (ibid: 253). Samme år som forfatningsændringen fandt sted, vedtog Europaparlamentet en resolution, der suspendede Ankara-aftalen (ibid: 254).

Ankara-aftalen genetableredes i 1983 ifm. Tyrkiets tilbagevenden til civilt styre. I 1987 ansøgte Tyrkiet officielt om medlemskab af EF og 1989 anerkendte EF-kommissionen Tyrkiets egnethed til at søge optagelse i EF, men de afslog at gå videre med det, primært på grund af politiske mangler vedrørende menneskerettigheder. I 1995 indgik parterne en aftale om en toldunion og to år efter anbefalede EU-kommissionen at påbegynde optagelsesforhandlinger med fem ansøgerlande. Tyrkiet var ikke blandt disse, hvilket igen skyldtes manglende overholdelse af menneskerettigheder i landet. I 1999 fik Tyrkiet endelig kandidatstatus og de blev forelagt forskellige krav om gennemførelse af en række reformer i landet (Benli & Serinci B, 2014: 88).

EU-reformerne indledtes af Bülent Ecevit's koalitionsregering og fra 2002 overtog AK-partiet reformerne (ibid: 88). De tyrkiske reformer var så imponerende, at det førte til en rapport fra EU-kommissionen i 2004, der vurderede, at Tyrkiet opfyldte københavnerkriterierne i så høj grad, at de nu var klar til at indlede optagelsesforhandlinger med landet (Fenger-Grøndahl, 2007: 75).

I perioden 2001-2004 blev dødsstraffen afskaffet, der blev indført forbud mod tortur og borgerrettigheder, såsom foreningsfriheden blev styrket. Én af de mest markante reformer var ophævelsen af statssikkerhedsdomstolen, som blev etableret i forbindelse med kuppet i 1980, hvilket betød, at militærets magt blev indskrænket som følge af reformerne (Benli & Serinci B, 2014: 88). Det lader altså til, at Tyrkiet i starten af 2000-tallet iværksatte reformer, som var medvirkende til at befordre et fremtidigt tyrkisk medlemskab af EU.

5.2 Københavnerkriterierne – den politiske del

For et land kan blive medlem af EU, skal landet:

- Være europæisk
- Leve op til EU's politiske krav
- Leve op til EU's økonomiske krav
- Være villige til at overtage EU's gældende regler

I specialet fokuserer jeg udelukkende på det politiske kriterium, der lyder som følger:

Landet skal have stabile institutioner, der sikrer demokrati, retsstat, menneskerettigheder og respekt for og beskyttelse af mindretal (Folketingets EU-oplysning, 2013).

Som nævnt i foregående kapitel, så var de tyrkiske reformprocesser i starten af 2000'erne så imponerende, at EU i 2004 vurderede, at Tyrkiet var klar til optagelsesforhandlinger.

De politiske kriterier, der kræves af et ansøgerland, kan i høj grad sidestilles med de politiske institutioner, der, ifølge Dahl, som minimum skal være til stede, for et land kan kalde sig demokratisk (jf. Side 13).

5.3 AK til magten

I 1999 fik én af Tyrkiets mest populære politikere, Recep Tayyip Erdogan, en fængselsdom på fire måneder. Denne politiker skulle dog snart vise sig at blive Tyrkiets mest magtfulde mand. Fængselsdommen fik han for at recitere et berømt digt, der både var en del af det tyrkiske skolepensum og var skrevet af en tyrkisk nationalist under uafhængighedskrigen, men fordi det kom fra Erdogans mund, blev det fra militærets side anset som om, han ”opildnede til had mellem forskellige befolkningsgrupper” (Boel & Møller Sørensen, 2005: 113).

Digtet lyder som følger:

*”Mineraterne er vores bajonetter,
Kuplerne vores skjolde,
Moskeerne vores kaserne,
De troende vore soldater.
Den hellige hær beskytter min religion,
Gud er stor”* (Benli & Serinci B, 2014: 54).

Tre år senere kom AK-partiet (Retfærdigheds- og Udviklingspartiet) til magten. Erdogan stod i baggrunden, da han grundet sin fængselsdom ikke måtte stille op til valget; reelt var det dog Erdogan, der ledte partiet til sejr. Erdogans politiske prioritet i 2002 var medlemskab af EU og på valgnatten citerede han adskillige citater af Atatürk for at forsikre sin befolkning – og EU – om, at Tyrkiet var et sekulært land. Erdogan sagde bl.a., at *”Sekularisme beskytter alle religioner og holdninger”* (Boel & Møller Sørensen, 2005: 113).

Oppositionen så dog Erdogan som en islamisk trussel mod sekularismen og som en ulv i fåreklæder (ibid:113). Udtalelser fra Erdogan i løbet af 1980’erne illustrerer, hvorfor oppositionens frygt var velbegrundet og hvorfor Erdogan er en mester i tvetydige udtalelser. Blandt Erdogans udtalelser fra 1980’erne er denne: *”Man kan ikke være sekulær og muslim på samme tid”* (ibid:114).

Grundet en forfatningsændring i 2003 kom Erdogan officielt til magten og indtog straks posten som premierminister (Öktem, 2011: 131). Spørgsmålet er dog, hvorfor den tyrkiske befolkning,

der længe havde været i det kemalistiske jerngreb, stemte på Erdogan? Blandt grundene til den høje vælgertilslutning til AK, var Erdogans kamp mod korruption. Erdogan, der havde været borgmester i Istanbul i slutningen af 90'erne, havde bevist, at han bekæmpede korruptionen. Parlamentet, med AK i spidsen, indledte således i 2002 en omfattende korruptionssag mod tidligere regeringsledere og forretningsmænd, som tidligere havde været beskyttet af systemet. Det paradoksale var dog, at ingen sager blev åbnet imod AK-partiets egne regeringsmedlemmer (Boel & Møller Sørensen, 2005:125). Og det selvom kritikere hævdede, at Erdogan under sin tid som borgmester i Istanbul selv var indblandet i korruption (ibid:126).

Set i Møller og Skaanings perspektiv lader det til, at den udbredte korruption blandt eliten i Tyrkiet er et gennemgående træk i landets politiske historie (jf. Side 13). Desuden er det tydeligt at se, at den sekulære tankegang ikke havde rodfastet sig blandt den tyrkiske befolkning og de tyrkiske politikere. Derudover siger Dahl, at et lands borgere og ledere skal være i besiddelse af en demokratisk kultur, hvis landet skal have bedre muligheder for at opretholde de politiske institutioner (jf. Side 11). Udtalelserne fra Erdogan viser dog, at han i 1980'erne ikke støttede en sekulær stat. I slutningen af 1990'erne reciterede Erdogan desuden et digt, som viste "hans sande natur". Digtet kan ses som et udtryk for, at Erdogan ser islam som et bærende element i den tyrkiske nation og dermed karakteriserer han Tyrkiet som et land, der har dybe rødder i Osmannerrigets teokratiske styreformer.

Erdogans kamp mod korruption var dog ikke det eneste middel, han havde til at komme til magten. I årtier havde Fethullah Gülen og Erdogan stået i samlet opposition til det sekulære kemalistiske Tyrkiet (D'Amours, 21.07.2016).

Gülen er Erdogans forhenværende allierede og bor i dag i USA. Han er eftersøgt i Tyrkiet og hans bevægelse beskrives af de tyrkiske myndigheder som en terrororganisation (Benli & Serinci, 2014: 56).

Før Erdogan og Gülen's brud havde de begge en vision om at ændre Tyrkiet til et nationalistisk Tyrkiet med en stærk konservativ religion som kerne. Da AKP blev grundlagt, støttede Gülen partiet og ifølge Ariel Salzmann, professor i islamisk- og verdenshistorie, havde de to parter fælles interesser og komplementerede derfor hinanden (D'Amours, 21.07.2016).

De to parter ideologiske ståsteder adskiller sig dog på nogle områder fra hinanden. AKP's ideologiske fundament er grundlagt på den nationalistiske religiøse bevægelse, Milli Görüs, som kan defineres som en tyrkisk version af politisk islam med anti-vestlige og pan-islamiske undertoner. AKP tog afstand fra ideologien, da partiet blev grundlagt. Dog mener mange observatører, at Erdogans politik gradvist er på vej tilbage til Milli Görüs-traditionen. Gülen-bevægelsen er derimod grundlagt på den islamiske lærde Said Nursi's tanker, der fokuserede på tro og moral fremfor politik. Bevægelsens følgere holdt sig generelt væk fra politik (Akyol, 03.01.2014).

Gülen-bevægelsens store indflydelse skyldes bl.a. deres evne til at mobilisere deres medlemmer til at stræbe efter uddannelse og iværksætteri (ibid: 3). Bevægelsens råder over hundredevis af lærestalter, hospitaler og medier verden over (Benli & Serinci, 2014: 56). Udover bevægelsens uddannelsesagenda opfordrer den sine følgere til at stræbe efter professionelle karrierer, iværksætterprojekter (El-Kazaz, juli 2015: 2) og karrierer inden for politiets institutioner. Gülenisternes arbejde var så imponerende, at AKP i 2010 belønnede dem ved at udskifte kemalistiske dommere med gülenistiske dommere. Ifølge AKP havde gülenisterne de stærkeste juridiske kvalifikationer og dermed kunne de trænge igennem de uigennemtrængelige statsinstitutioner (ibid: 4).

Konflikten mellem de to parter begyndte, da Gülenister i politiet og retssystemet blev lidt for uafhængige og forværredes, da Fethullah Gülen kritiserede styrets håndtering af Gezi-protesterne (D'Amours, 21.07.2016). Forholdet mellem de to parter blev yderligere tilspidset, da det kom frem, at det var Gülenister inden for politiet og retsvæsenet, der havde stået for en storstilet korruptionsrazzia rettet mod Erdogans søn og regeringsfolk (El-Kazaz, juli 2015: 2). Gezi-protesterne og korruptionsanklagerne vil blive uddybet senere i specialet.

Set i Dahls perspektiv udgør ydre trusler, som er fjendtligt stillede over for demokrati, en fare for at påvirke demokratiet i en negativ retning (jf. side 14). Gülen-bevægelsens interessesfære er international og bevægelsens overhoved har befundet sig i udlandet siden 1999. Da bevægelsen har mange tilhængere i forskellige dele af verden, udgør bevægelsen således en ydre trussel mod det sekulære fundament i Tyrkiet. Bevægelsen udgør dog også en indre trussel mod landet, idet gülenisterne, med AKP's hjælp, formår at infiltrere landets retslige

institutioner, grundet deres bureaukratiske dygtigheder, hvilket i sidste ende skulle vise sig at udgøre en trussel mod AKP.

5.4 Absolut magt

Da AKP kom til magten i 2002 sikrede de sig to tredjedele af parlamentspladserne og den enorme sejr for AKP skyldtes, ifølge vælgerne, først og fremmest partiets succes med EU-reformerne. For det andet var de økonomiske resultater, som AK fremviste, imponerende.

AKP sidder altså i starten af 2000'erne tungt på magten i Tyrkiet. Allerede ved AKP's første sejr, står de overfor en opposition, der er handlingslammet; med to tredjedele af parlamentspladserne har de opnået absolut magt i parlamentet (Boel & Møller Sørensen, 2005: 126).

Nedenstående illustration viser, at AKP's magtkoncentration skulle vise sig at blive en langvarig affære:

Figure 2. Turkish parliament seats and percentage of votes, 2002-15 parliamentary elections

Parties	2002	2007	2011	June 2015
Justice and Development Party	363 (34%)	340 (46.6%)	327 (49.9%)	258 (41.0%)
Republican People's Party	178 (19%)	112 (20.8%)	135 (25.9%)	132 (25.0%)
Nationalist Movement Party	–	71 (14.3%)	53 (12.9%)	80 (16.5%)
People's Democratic Party	–	–	–	70 (13%)
Independents (1)	–	27 (5.2%)	36 (6.6%)	–
Voter turnout (%)	79.0	84.4	86.7	86.0

(1) From various political affiliations but mainly the pro-Kurdish Peace and Democracy Party.

Source: Supreme Electoral Board.

(Chislett, 2015: 9)

Kort tid efter, at Erdogan blev udnævnt til premierminister i 2003, luftede han tanken om at skabe et amerikansk-inspireret præsidentielt system (Boel & Møller Sørensen, 2005: 128). Hans vision om at indføre et amerikansk-inspireret præsidentielt system er dog først blevet indfriet i

april 2017, hvor tyrkerne stemte ja til en forfatningsændring, der afløste det parlamentariske system med et præsidentielt system, hvilket betyder, at præsidentens magtbeføjelser udvides gevaldigt (Lindtoft, 17.04.17).

For at forstå hvorfor AKP kunne få så meget magt, bliver man nødt til at kigge på forfatningen fra 1982. Som vi skal se i følgende afsnit, så er denne forfatningsændring blandt årsagerne til, at AKP har kunnet opnå den magt, de har.

5.5 1982- forfatningens konsekvenser

I 1982 reformerede militæret den tyrkiske forfatning, hvilket blandt andet resulterede i en spærregrænse på 10% til parlamentsvalg. Denne grænse var grunden til, at 45% af den tyrkiske befolknings stemmer ikke blev repræsenteret i parlamentet ved valget i 2002 (Boel & Møller Sørensen, 2005: 123). Samtidig var én af konsekvenserne ved den høje spærregrænse, at AKP kunne påbegynde deres regeringstid med et absolut flertal i parlamentet (ibid:126).

I 1982 var militærets holdning, at man med den høje spærregrænse ville undgå et ikke-beslutningsdygtigt parlament og en excessiv politisk fragmentering (Benli & Serinci B, 2014: 35). Militærets hensigt med den høje spærregrænse var ønsket om et stabilt topartisystem, der skulle gøre det svært for små, herunder islamiske partier, at blive repræsenteret i parlamentet (Boel & Sørensen, 2005:123). Det ironiske er, at netop den høje spærregrænse, som blev introduceret af militæret, blev anledningen til, at et parti med rødder i politisk islam fik magten (ibid: 114).

Det lader altså til, at AKP har kunnet regere uden en stærk opposition i kraft af den høje spærregrænse, og militærets hensigt med et stabilt topartisystem er blevet afløst af et stabilt etpartisystem. Set i Møller og Skaanings perspektiv er udfaldet af valget i 2002 en konsekvens af de nære årsager, idet militæret som aktør har påvirket valgresultatet grundet den høje spærregrænse, der fulgte af forfatningsændringen fra 1982 (jf. side 13). Spærregrænsen har gavnet AKP, selvom dette med sikkerhed ikke har været militærets hensigt. Den høje spærregrænse har ligeledes været en begrænsende faktor for mindre partier, hvilket har

resulteret i, at mindre partier og dermed en stor del af befolkningen simpelthen ikke bliver hørt i den demokratiske proces. Ifølge Dahl, er et robust pluralistisk samfund en nødvendighed for, at størstedelen af borgerne i et land kan få repræsenteret deres politiske holdninger i lovgivende forsamlinger (Dahl, 2000: 94). Den høje spærregrænse har dog hæmmet den politiske spredning mellem de mange forskellige sociale grupper i Tyrkiet, og dette kommer til udtryk via den magtkoncentration, som AKP har fået. Den autoritære kemalistiske politiske kultur har dermed lagt grunden for, at AKP har kunne sætte sig så tungt på magten, selvom det ikke var militærets intention.

5.6 Problemer med den politiske del af Københavnerkriterierne

Perioden fra 2001 til 2004 viste, at Tyrkiet var klar til at starte optagelsesforhandlinger med EU. Reformerne, der blev indført i denne periode, var positivt overraskende og implementeringsfarten var overraskende (Boel & Møller Sørensen, 2005: 279).

Tyrkiets politiske transitionsproces var også lovende i 2005 og landet opfyldte de politiske kriterier tilstrækkeligt. Vigtige reformer inden for lovgivning trådte i denne periode i kraft og antallet af krænkelse af menneskerettighederne faldt. Dertil indførtes der vigtige strukturreformer inden for retsvæsenet for at sikre retsstatsprincippet. Reformen omkring militær-civile forhold implementeredes, men de væbnede styrker havde dog i denne periode fortsat stor indflydelse på landets politik. (Kommissionen, november 2005: 41)

Perioden herefter var dog kendetegnet ved en stagnation i reformprocessen. Rapport efter rapport viste, at Tyrkiet ikke levede op til de krav, der stilledes fra EU (Bogdani, 2011: 28).

På trods af de succesfulde reformer sakker Tyrkiet altså, i løbet af 00'erne, stadigt længere bagud i forhold til de politiske kriterier, der kræves af EU. EU-Kommissionens årlige fremskridtsrapporter fra 2007 og 2008 påpeger, at reformprocessen igen har sænket farten. Kommissionen understreger, at det især drejer sig om civil kontrol af militæret, uafhængigt retssystem og kampen mod korruption. Kommissionens fremskridtsrapport fra 2008 pointerer desuden, at der er sket meget lidt, når det kommer til sikring af menneskerettigheder og

fundamentale borgerrettigheder. AKP-regeringen har vedtaget love, der omhandler afskaffelsen af dødsstraf og tortur, men der er i praksis ikke sket meget (Bogdani, 2011: 27).

I 2015 ser det ud til, at reformprocessen igen har tabt pusten. Ifølge Kommissionen er det bl.a. på grund af et langvarigt valg og en medfølgende politisk polarisering. Kommissionen understreger, at den høje spærregrænse er medvirkende til at skabe politisk unipolaritet. Dertil er processen omhandlende det kurdiske dilemma blevet nedprioriteret på trods af tidligere positiv udvikling. Dette skyldes bl.a., at fredsforhandlingerne mellem PKK og den tyrkiske stat er gået i stå. Civilsamfundet er forblevet aktivt og vokser støt, men begrænsninger på forsamlingsfriheden truer imidlertid civilsamfundet og både forsamlingsfriheden og ytringsfriheden er under pres i 2015.

Derudover har voldelige eskalationer i de sydlige og østlige dele af landet givet anledning til alvorlig bekymring om krænkelse af menneskerettigheder (EU-Kommissionen, november 2015)

Den seneste udvikling i reformprocessen viser, at Tyrkiet stadig har lang vej endnu, før de opfylder Københavnerkriterierne, og at landet stadig er præget af autoritære tendenser.

Som Møller og Skaaning beskriver det, så har de dybe årsager sat rammen for, hvordan et demokrati i et land udvikler sig (jf. side 16). Den tyrkiske politiske kultur i starten af 00'erne, lader til at have gjort op med fortidens mønstre, men ifølge Kommissionens fremskridtsrapporter stagnerer reformprocessen i løbet i slutningen af 00'erne. I 2015 er det især forsamlings- og ytringsfriheden, der er kommet under pres i Tyrkiet. Denne udvikling er en hæmsko for Tyrkiets fremtidsudsigter i EU, idet Tyrkiet vender tilbage til de vante mønstre, i og med at der ikke bliver gjort nok for at leve op til EU's standarder om menneskerettigheder.

Som vi skal se i det følgende afsnit, så svækkes de politiske institutioner som følge af en række hændelser, der finder sted i Tyrkiet over de seneste par år.

5.6.1 Gezi-protester og forsamlingsfriheden

I slutningen af maj 2013 opløser politiet i Istanbul en lille fredelig demonstration, som er startet af en gruppe miljøaktivister. Politiets adfærd er brutal og der anvendes tåregas og vold for at opløse demonstrationen (Amnesty International, oktober 2013:5).

Årsagen til demonstrationen er, at folk er utilfredse med myndighedernes planer om at omdanne Taksim Gezi park, en offentlig park i Istanbul, til et indkøbscenter. På grund af politiets voldelige adfærd ændrer protesten sig fra at være en fredelig miljøaktivistisk protest til at være en protest mod Erdogans politik og politiets hårdhændede metoder. Skaren af demonstranter består bl.a. af traditionelle kemalister, medlemmer af det kurdiske parti (som normalt aldrig ville demonstrere med kemalisterne), CHP-medlemmer, feminister, skuespillere, pressen, lesbiske, homoseksuelle, transseksuelle og helt almindelige tyrkere. Politiet blokerer veje, der leder til Gezi park og forsøger at opløse demonstrationerne med vandkanoner og tåregas (Tekinalp, 2016: 28).

Demonstrationen breder sig i løbet af to uger til næsten hele Tyrkiet (Amnesty International, oktober 2013:5). Myndighederne gengælder demonstrationerne med total intolerance over for de demonstrerende, der er ingen nåde fra myndighedernes side. I midten af juli 2013 meddeler The Turkish Medical Association, at flere end 8000 personer er kommet til skade under demonstrationerne. Dertil har fem personer i slutningen af august mistet livet under demonstrationerne (ibid:6).

Myndighedernes håndtering af krisen bliver kritiseret fra både ind- og udland, bl.a. siger den daværende tyske udenrigsminister, Guido Westerwelle, at regeringens reaktion på krisen sender et forkert budskab og tilføjer:

"Vi forventer, at premierminister Erdogan nedtrapper situationen i overensstemmelse med de europæiske værdier og at søge en konstruktiv meningsudveksling og fredelig dialog"

Den daværende franske EU-minister, Thierry Repentin siger: *"Intet demokrati kan bygges på undertrykkelse af mennesker, der forsøger at udtrykke sig på gaden, retten til at protestere og modsætte sig regeringen må respekteres"* (Hall, 13.06.2013).

Artikel 34 i den tyrkiske forfatning foreskriver retten til at demonstrere fredeligt uden foregående tilladelse; dog underlagt lovgivningsmæssige begrænsninger i forhold til at beskytte den nationale sikkerhed, den offentlige orden, forebyggelse af kriminalitet og beskyttelse af andres rettigheder og friheder (Amnesty International, oktober 2013:11).

De tyrkiske demonstranter får altså i forbindelse med Gezi-proteserne frataget deres ret til forsamlingsfrihed, hvilket strider imod den politiske institution, der sikrer borgernes ytringsfrihed og deres mulighed for at samle sig og give udtryk for en holdning (jf. Dahl side 13). Selvom de nødvendige lovgivninger eksisterer i Tyrkiet, så undergraver de tyrkiske myndigheder lovgivningen med de hårdhændede metoder, der anvendes til at tage hånd om protesterne. Dette vidner om, at der fortsat ikke synes at være sket en ændring af den politiske kultur i Tyrkiet; aktørerne er bare blevet udskiftet. Magtkoncentrationen, der før var i militærets hænder, er nu i AKP's hænder. Denne udvikling er yderst problematisk set i forhold til Tyrkiets muligheder for nogensinde at kunne leve op til Københavnerkriterierne.

5.6.2 Korruptionsanklager

Sommeren 2013 viser sig at være enormt udfordrende for de tyrkiske myndigheder og senere på året dukker endnu en udfordring op for de tyrkiske myndigheder. I December 2013 indleder det tyrkiske politi en storstilet antikorrupsions-razzia i flere hjem i Istanbul og de konfiskerer 17,5 millioner dollar i kontanter. Flere ministersønner, herunder Erdogans søn, er angiveligt indblandet (Chislett, 2015: 12), og for at gøre ondt værre afslører en lækket video Erdogan i, at instruere sin søn i at skjule store mængder penge (Salt, 2016: 121).

Kort tid efter at sagen offentliggøres, bliver de anklagere og politiofficerer, der har arbejdet med sagen, fjernet fra deres poster. Sagen ender med, at de omkring 60 personer, der er anklaget i sagen, får droppet korruptionstiltalerne imod dem. Det sker dog først efter, at sagen har fået nye anklagere (Chislett, 2015:12). Ifølge Erdogan er korruptionsanklagerne imod ham et "juridisk kup" udført af Fethullah Gülen og hans følgere.

Korrupsionsanklagerne mod Erdogans søn og andre tætte på regeringen vidner om, at korrupsion i landets regerende elite ikke er et ukendt fænomen. Der kan fx drages en parallel til Adnan Menderes' regering i 1950'erne. Menderes' parti kommer til magten, som det første oppositionsparti i Tyrkiets historie, men hans regeringstid ender med, at partiet korrumpes indefra (jf. Kapitel 4.6). Som Møller og Skaaning beskriver det, spiller en række årsagssammenhænge en afgørende rolle i forklaringen på, hvorfor et lands demokrati udvikler sig i en given retning (jf. Side 16). Korrupsion blandt magthaverne i Tyrkiet er altså et gennemgående træk i Tyrkiets politiske kulturs historie. I dette tilfælde er det således de dybe årsager, der har sat deres præg på den nuværende politiske kultur i Tyrkiet. Korrupsion blandt eliten var udbredt under Det Osmanniske Rige, under Menderes-regeringen og nu igen under Erdogan. Den udbredte korrupsionskultur, der eksisterer i Tyrkiet, kan derfor være en udfordring for landets fremtidsudsigter i EU.

5.6.3 Tyrkiet – landet med flest fængslede journalister

Retten til at ytre sig frit i Tyrkiet er garanteret i den tyrkiske forfatning, alligevel er der alvorlige problemer med at få denne ret sikret. Ifølge Journalister uden grænser er Tyrkiet gået fra at være nummer 99 i indekset for pressefrihed i verden i 2005 til at være nummer 155 i 2017 (Reporters without borders, 2017). Ifølge Freedom House var pressefriheden i Tyrkiet i 2005 klassificeret som *delvis fri*, i 2016 er pressefriheden ifølge Freedom House klassificeret som *ikke fri* (Freedom House – Turkey).

Nedenstående illustration viser, hvordan udviklingen i pressefrihed har set ud fra 2002 til 2015.

Year	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Press freedom score	58	55	52	48	48	49	51	50	51	54	55	56	62	65

Source: Author's own elaboration of data derived from the Freedom House Freedom of Press Reports for Turkey in 2002–15.
Note: 0 = best; 100 = worst.

(Yilmaz, marts 2016: 155)

Der er især to paragraffer i den tyrkiske straffelov, der er problematiske. Det drejer sig om paragraf 299 og 301. Paragraf 299 i den tyrkiske straffelov bekendtgør, at enhver, der

fornærmer den tyrkiske præsident, kan risikere op til 4 års fængsel. Sker fornærmelsen i offentligheden kan dommen blive højere (Lowen, 16.04.2015). Siden Erdogan blev præsident i 2014 og to år frem er op mod 2.000 personer blevet sigtet efter denne lov. En lignende lov har eksisteret siden 1920'erne, men er sjældent blev anvendt før Erdogan blev præsident. Paragraffen er bl.a. blevet brugt til at tiltale formanden for oppositionspartiet CHP for at kalde Erdogan en diktator (Salt, 2016: 120).

Paragraf 301 kriminaliserer ytringer, der nedgør den tyrkiske stat, statslige institutioner eller "tyrkiskheden", overtrædelse kan give op til tre års fængsel (Fenger-Grøndahl, 2007: 92). Paragraffen er bl.a. blevet anvendt imod forfattere og journalister, der har vovet at tale kurdernes sag eller har omtalt massakren mod armenerne. Menneskerettighedsorganisationer som Amnesty International og Human Rights Watch og EU-diplomater har givet udtryk for, at paragraffen er kontroversiel og at den helt bør fjernes (ibid: 93). De fleste, som tiltales under denne paragraf, frikendes, men den er især problematisk, fordi tiltaler tit medfører, at de tiltalte kommer i de nationalistiske ekstremisters unåde. Et eksempel er forfatteren Orhan Pamuk, der omtalte det armenske folkedrab i forbindelse med et interview med en schweizisk avis, og derfor blev anklaget efter paragraf 301. Sagen blev droppet på grund af pres fra EU's side, men Orhan blev nødt til at flygte til USA efter at have modtaget adskillige dødstrusler fra nationalistiske ekstremister (ibid: 93).

Ifølge organisationerne Reporters Without Borders og Committee to Protect Journalists er Tyrkiet i 2016 kategoriseret som det "værste land" for mediefrihed, idet flere journalister bliver fængslet end i noget andet land. Ifølge the Turkish Journalist's Association, sidder 148 journalister fængslet i slutningen af 2016. Som følge af den undtagelsestilstand, der indføres i landet i kølvandet på det mislykkede militærkup i sommeren 2016, bliver op imod 170 medieplatforme lukket. Lukningerne retfærdiggøres ved, at det angiveligt er medier med forbindelse til Gülen-bevægelsen, som ifølge den tyrkiske regering står bag kuppet. Dog er det ikke kun medier med forbindelse til Gülen-bevægelsen, der lukkes. Kurdiske, alevetiske og andre oppositionsmedier lukkes også. Formanden for the Turkish Journalist's Association, Turgan Olcayto, beskriver situationen således:

"Vi har set mange kup i fortiden, men aldrig har der været så meget pres, målrettethed og ambition om at fængsle journalister. Pressefriheden eksisterer ikke i Tyrkiet". (Akyol, 27.12.2016).

Behandlingen af regeringskritiske journalister og medier de seneste år i Tyrkiet, viser et klart billede af, at pressefriheden og dermed ytringsfriheden er under markant pres. Desuden var adgangen til alternative informationskilder blevet indskrænket markant, da op imod 170 medieplatforme blev lukket af styret på grund af det mislykkede militærkup. Det var nemlig ikke kun pro-Gülen medier, der blev lukket, men også kurdiske, alevistiske og oppositionsmedier. Ifølge Dahl, skal borgerne i et fungerende demokrati have adgang til alternative informationskilder (jf. side 13). Adgangen til alternative informationskilder giver borgerne i et land muligheden for at udvikle et dynamisk civilsamfund, udtrykt gennem borgernes ytrings- og forsamlingsfrihed. De alternative kilder bør ifølge Dahl være beskyttet af loven, men det er tydeligt at se, at det tyrkiske styre forsøger at undergrave denne politiske institution. Ytringsfriheden, som ifølge Dahl skal beskytte borgernes ret til at ytre sig frit og derved kunne deltage i en politisk debat uden at frygte for repressalier (jf. Side 10), er tydeligvis underlagt en massiv censur. Alle, der ikke er enige med styret, knægtes simpelthen, ved fængsling af journalister og lukning af mediehuse. Dette er klare brud på de politiske institutioner, som ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, adgang til alternative informationskilder og omfattende borgerrettigheder.

Desuden er der visse lighedstegn mellem militærkuppet i 1980 og det mislykkede kup i 2016. I forbindelse med kuppet i 1980 blev 400 journalister anklaget, 31 journalister blev fængslet, tre journalister mistede livet og der udkom ingen aviser i 300 dage (Benli & Serinci B, 2014: 36). Det militære autoritære styre er således bare blevet udskiftet med civilt autoritært styre og der er således en gennemgående tendens i tyrkisk politisk, der med tydelighed demonstrerer, at autoritære styreformer er noget, der går igen gennem hele Tyrkiets historie. Set i Møller og Skaanings perspektiv er dette et produkt af fortiden. Det er de strukturelle forhold, der er blevet formet af fortidens aktører. Disse forhold er således forankret i den tyrkiske politiske kultur og ifølge Møller og Skaaning er det vanskeligt for nutidens aktører at ændre på (jf. side 16). Det forklarer, hvorfor det tyrkiske styre i nutiden agerer, som de gør; de agerer egentlig bare efter normen i Tyrkiet. De autoritære tendenser i Tyrkiet hæmmer dermed Tyrkiets fremtidsudsigter i

EU og det lader til, at Tyrkiet rykker længere og længere væk fra de europæiske demokratiprincipper.

5.6.4 Tyrkiet i undtagelsestilstand – militærkup og indskrænkninger på de omfattende borgerrettigheder

Den 15. juli 2016 forsøger en fraktion af det tyrkiske militær at gennemføre et kup for at vælte den tyrkiske regering. Dagen efter udtaler den tyrkiske hærchef, at kuppet er blevet afværget. (Jørgensen & Skjødt, 16.07.2016). Siden kupforsøget har Tyrkiet været i undtagelsestilstand, 100.000 offentlig ansatte er blevet fyret, 35.000 personer er blevet anholdt, 169 medier er blevet lukket og over 100 journalister er blevet fængslet, anklaget for at støtte terrorgrupper. Ifølge Amnesty International udnytter Erdogan undtagelsestilstanden til at modarbejde de politiske institutioner, medier og politikere. Desuden har Amnesty dokumenteret tortur og voldsom degraderende adfærd mod de personer, som er anholdt i forbindelse med kuppet. Grundet Erdogans brutale håndtering af det mislykkede kup, udsender EU i november 2016 en fælles erklæring, der opfordrer den tyrkiske præsident til at respektere menneskerettighederne. EU-Kommissionens formand, Jean-Claude Juncker, har udtalt sig om situationen i Tyrkiet og siger:

”Alt det, som de tyrkiske myndigheder gør i dag, får mig til at tro, at Tyrkiet i sidste instans ikke er parat til at respektere de europæiske normer” (Amnesty International DK, november 2016: 9).

Udover fængsling af journalister og lukning af medier, der ifølge den tyrkiske regering har tilknytning til Gülen-bevægelsen, bliver 11 parlamentsmedlemmer fra det kurdiske parti HDP anholdt i 2016, partiet er landets tredjestørste (ibid:10). Ifølge den tyrkiske regering har de anholdte parlamentsmedlemmer tilknytning til den militante kurdiske gruppe PKK. Kort tid efter lukker de tyrkiske myndigheder 370 velgørenhedsorganisationer, der opererer i de kurdiske områder (ibid: 11).

Siden undtagelsestilstanden har de tyrkiske myndigheder fordrevet 350.000 mennesker i de kurdiske områder, der er indført udgangsforbud og tusindvis af tyrkiske styrker har været i kamp

med PKK (ibid: 18). Statens greb om de kurdiske provinser er strammet voldsomt i kølvandet på det mislykkede kup, selvom der ikke er fundet nogen kurdiske forbindelser til kuppet. Alligevel har den tyrkiske regering suspenderet 11.000 lærere i de kurdiske områder, lukket 23 kurdiske medier og erstattet 24 folkevalgte borgmestre i kurdiske kommuner med statsudpegede kuratorer (ibid:19).

Ifølge EU-Kommissionens fremskridtsrapport 2016 er situationen i de kurdiske områder i Tyrkiet én af de mest kritiske udfordringer for landet og flere og flere påstande om alvorlige krænkelse af menneskerettigheder, som følge af uproportioneret brug af magt fra tyrkiske sikkerhedsstyrker, er blevet rapporteret. Desuden understreger Kommissionen, at der er sket en forværring af retsvæsenets uafhængighed. På samme tid er der i forbindelse med kuppet indført nye undtagelsesbestemmelser, der betyder, at mistænkte kan tilbageholdes i 30 dage uden at blive stillet over for en dommer (EU-Kommissionen, november 2016).

Det lader således til, at Erdogan i kølvandet på kuppet har indført en regulær heksejagt på oppositionspolitikere, kritiske medier og alle, som angiveligt har en forbindelse til enten Gülen-bevægelsen eller PKK. Undtagelsestilstanden har givet de tyrkiske myndigheder "frie tøjler" til at udøve en nærmest grænseløs kontrol med alle, der ikke er enige i styrets politik. Udviklingen i Tyrkiet siden kuppet viser da også med al tydelighed, at Tyrkiet på ingen måde lever op til det politiske københavnerkriterium og at Erdogans politik er blevet mere autoritær end nogensinde før. Det er derfor tvivlsomt, hvorvidt Tyrkiet er på vej mod et vestligt demokrati og dermed medlemskab i EU, da de politiske institutioner i høj grad undergraves (jf. Dahl side 13).

De store demokratiske tilbageskridt, i form af voldsomme brud på de politiske institutioner, vidner om, at Erdogan har taget de autoritære tendenser til sig, hvilket ifølge Møller og Skanning kan tilskrives den autoritære kemalistiske og osmanniske kulturarv. Udviklingen i tyrkisk politik illustrerer, at den tyrkiske politiske kulturarv synes at gå i ring, hvilket ikke er overraskende set i lyset af landets politiske historie (jf. side 18). Det er således evident, at den statslige trang til at regulere og kontrollere ytringer og undertrykke kritik i høj grad stadig forekommer med AKP ved magten.

Spørgsmålet er, hvordan Erdogan har kunnet underminere de politiske institutioner i så høj grad? Det kan bl.a. forklares ved Erdogans kamp mod militæret, som han lader til at have vundet.

5.7 AKP's kamp mod militæret

Da Erdogan kommer til magten i 2003 hyldes han af både ud-og indland som et godt eksempel på en "moderat" muslimsk leder (Salt, 2016: 120). AKP er det mest EU-venlige parti og de profilerer sig selv som en modpart til det altoverskyggende militær. De anser militæret som en trussel mod det demokrati, der har givet dem magten. Det Nationale Sikkerhedsråd, der hidtil har haft en udøvende magt i Tyrkiet (jf. kapitel 4.7), skal ifølge AKP omstruktureres, så det harmonerer med standarderne i EU. Midlet til at reducere militærets magt er københavnerkriterierne. EU's støtte er dog betinget af sekulariseringens opretholdelse (Byrnes og Katzenstein, 2006: 246).

Problemet er bare, at man ikke kan sammenligne den tyrkiske sekularisering med den europæiske sekularisering. Den tyrkiske sekularisering har i modsætning til den europæiske ikke udviklet sig gennem flere århundreder. Laiklik (navnet på den tyrkiske sekularisering – inspireret af den franske *laïcité*), er konstrueret af militæret i begyndelsen af republikkens levealder. Den er en kombination af den franske verdslighed og den osmanniske tradition, om at religionen skal kontrolleres af en stærk stat. Det er ikke den tyrkiske befolkning, der har lagt grundstenen til den tyrkiske form for sekularisering - også kaldet kemalismen, men derimod militæret. Implementeringen af kemalismen i det tyrkiske samfund er derfor ikke populær, da størstedelen af tyrkerne er troende muslimer og anser kemalismen som en krænkelse af deres religion. Derudover er det militæret, der er sekulariseringens vogter og ikke de civile myndigheder (Bogdani, 2014: 44).

På trods af kemalisternes ihærdige forsøg på sekularisere Tyrkiet, havde de forrige århundreder af osmannisk styre efterladt en dyb ikke-sekulær islamisk arv, hvilket betød, at eliten kunne sekulariseres, mens religionen forblev en vigtig faktor i den brede befolkning (ibid: 45).

Militærets konstruerede sekularisering er altså et produkt af eliten for eliten. Den brede befolkning er blevet tvunget til at leve under et sekulariseret samfund, som hæmmer deres religionsfrihed. Denne udvikling kan være en medforklarende faktor til AKP's enorme succes, da de definerer sig selv som konservative demokrater, der anser muslimske værdier som værende bærende i det tyrkiske samfund. AKP formår altså at definere sig selv i overensstemmelse med den brede befolkning, når det kommer til livsstil, værdier og syn på religion.

AKP har fra starten erklæret deres syn på Det Osmanniske Rige. Tyrkerne er, ifølge AKP, de mægtige efterkommere af osmannerne og AKP's retorik gør det klart, at det er på tide at genvinde denne storslåede osmanniske identitet (Temelkuran, 2015: 11).

Retorikken omkring den storslåede osmanniske fortid er tydeligvis et tegn på AKP's afstandtagen fra den tyrkiske sekulære stat og dermed militæret. AKP's retorik viser klart, at der er nogle historiske træk, der har dybe rødder i den tyrkiske befolknings mentalitet, hvilket Møller og Skaaning teori også kan forklare (jf. side 16). Osmannerriget, der af Atatürk anses for at være tilbagestående, er nu blevet genoplivet af AKP, som anser det som værende en monumental fortid.

Set i Dahls perspektiv er det vanskeligt for et land at opretholde de demokratiske institutioner, hvis ikke et lands borgere og ledere støtter demokratiet og dets værdier (jf. side 14). Det fremgår tydeligt af befolkningens massive støtte til AKP, at de har et romantiseret billede af den osmanniske æra og den islamiske vækkelse, som AKP står i spidsen for, demonstrerer, at landets osmanniske og teokratiske fortid (jf. kapitel 3.3) , stadig har en stor betydning for befolkningen, hvilket står i stærk kontrast til et sekulært og demokratisk samfund.

5.8 Forfatningsændring og dødsstraf - på vej mod Erdogans sultanat

Den 16. april 2017 stemmer tyrkerne ja til en række omfattende forfatningsændringer, hvis formål er at udskifte det parlamentariske system med et præsidentielt system, hvor præsidenten har den udøvende magt. Sejren er marginal, men hjemme for ja-siden. 51,3 procent stemte ja, mens 48,7 procent stemte nej (Kingsley, 16.04.2016). Som følge af

forfatningsændringen, vil præsidentposten gå fra at være en symbolsk post til en ekstrem magtfuld post. Ifølge det tyrkiske regeringsparti og præsident Erdogan, vil et præsidentielt styre medføre et mere effektivt styre og gøre op med "ineffektive" parlamentsvalg og skrøbelige koalitioner (Lund, 16.04.2017).

Erdogans ønske om et magtfuldt præsidentielt system stemmer således overens med hans udtalelse i 2015, hvor han udtaler: *"Tyrkiet vil være ustabil, hvis ikke det er styret af et enkelt parti"* (Temelkuran, 2015: 275). Kritikerne hævder dog, at ændringerne vil være et demokratisk tilbageskridt, fordi præsidenten gives for meget magt. Tyrkiets nuværende præsident, Erdogan, har ledet Tyrkiet de sidste 14 år. Med den nye forfatning vil han, hvis han vinder de kommende valg, kunne sidde på magten frem til år 2029 (Lund, 16.04.2017).

Forfatningsændringerne betyder bl.a., at:

- Præsidenten vil være statsoverhoved, leder af den udøvende magt og kan være leder af et politisk parti
- Præsidenten vil kunne udpege og fyre ministre
- Præsidenten vælger de fleste af de højtstående dommere
- Præsidenten får eneret til at erklære undtagelsestilstand og opløse parlamentet
- Præsident- og parlamentsvalg vil blive afholdt samme dag hver femte år
- Premierministerens rolle vil blive fjernet, i stedet vil Tyrkiet have en præsident og op til flere vicepræsidenter (Information, 13.03.2017).

Ovenstående forfatningsændringer er blevet kritiseret af Venedig-kommissionen, som er en rådgivende institution bestående af forfatnings- og menneskerettighedsekspert.

Med forfatningsændringerne får præsidenten lov til at være medlem og leder af hans eller hendes politiske parti, hvilket ifølge Venedig-kommissionen kan medføre, at han eller hun får en betydelig indflydelse på lovgivningen (Venedig-kommissionen, 13.03.2017: 29). Præsidenten vil have eneret på den udøvende magt uden en kontrolinstans, hvilket ifølge Venedig-kommissionen er problematisk, da præsidenten bestemmer, hvilke ministre, der kan udnævnes eller afskediges baseret på præsidentens kriterier alene (ibid: 28). Præsidenten får lov til at

udpege dommere og anklagere i et vigtigt råd. Rådet består af 13 medlemmer og forfatningsændringerne betyder, at 6 af rådets medlemmer udpeges af præsidenten, mens de resterende 7 medlemmer udpeges af parlamentet. Denne ændring betyder i princippet, at tredelingen af magten svækkes, da den udøvende præsident får magt over det dømmende organ i landet. Og da én af de nye forfatningsændringer indebærer, at præsidentvalg og parlamentsvalg vil foregå samtidig, vil det i så fald betyde, at hvis præsidentens parti får flertal i parlamentsvalget, så vil partiet have absolut kontrol over lovgivningen og den dømmende instans i fem år (ibid: 29). Præsidenten vil have den eksklusive ret til erklære undtagelsestilstand i landet og retten til at udstede dekreter uden begrænsninger, mens landet er i undtagelsestilstand. Præsidenten vil også have retten til at opløse parlamentet, uanset grunden, hvilket ifølge Venedig-kommissionen strider imod et demokratisk præsidentielt system (ibid: 29). Derudover vil præsidenten have beføjelse til at udpege en eller flere vicepræsidenter uden demokratisk legitimitet eller parlamentets godkendelse (ibid: 28).

Selve afstemningen har fundet sted, mens Tyrkiet har været i undtagelsestilstand og optællinger af sendetid på de store tv-kanaler har afsløret, at ja-siden har fået meget mere taletid end nej-siden. Ifølge oppositionen har undtagelsestilstanden og de lukkede medier betydet, at der er blevet ført en utrolig uretfærdig valgkampagne, der har været i ja-sidens favør (Lund, 16.04.2017).

Vedtagelsen af den nye forfatning betyder desuden, at en stor del af den tyrkiske befolkning "fratages" deres indflydelse i tyrkisk politik. Det drejer sig primært om de sekulære kemalister, de socialliberale, de socialdemokratiske og de venstreorienterede partier, som normalt støttes af landets to store mindretal, kurderne og alevierne, og som står i opposition til landets nationalistisk-konservative majoritet (Ellegaard, 24.01.2017).

Venedig-kommissionen har advaret imod et "*personligt regime*" og tilføjer, at undtagelsestilstanden, som har været indført siden sidste sommer, ikke giver de rette demokratiske rammer for at udføre så vigtigt et valg. Venedig-kommissionen konkluderer, at ændringerne i den nye forfatning repræsenterer et farligt tilbageskridt i Tyrkiets demokratiske tradition (Venedig-kommissionen, marts 2017: 30).

Det lader derfor til, at Tyrkiet, med Erdogan i spidsen, bevæger sig længere og længere væk fra de europæiske demokratiprincipper og kort tid efter folkeafstemningen om forfatningsændringerne, lufter Erdogan igen tanken om at genindføre dødsstraffen i Tyrkiet. Spørgsmålet om en genindførelse af dødsstraffen er også oppe i 2016 i forbindelse med kuppet. Det paradoksale er, at det var Erdogan selv, som afskaffede dødsstraffen i 2004. EU-Kommissionsformanden, Jean-Claude Juncker, udtaler sig om sagen og siger, at en genindførelse af dødsstraffen vil være at *"krydse den rødeste af alle de røde linjer"* og han tilføjer, at optagelsesforhandlinger med Tyrkiet vil stoppe, hvis dødsstraffen genindføres (Kroet, 08.05.2017). Desuden erklærer artikel 2 i EU's Charter for grundlæggende rettigheder, at *"ethvert menneske har ret til livet og at ingen må idømmes dødsstraf eller henrettes"* (Den europæiske unions charter om grundlæggende rettigheder, artikel 2).

Møller og Skaanings tese om, at parlamentarisme beforder demokrati, mens præsidentialisme baner vejen for autokrati (jf. side 17) verificeres da også af Erdogans udtalelser, bl.a. har han udtalt at: *"Tyrkiet vil være ustabil, hvis det ikke er styret af et enkelt parti"*, hvilket tydeligt viser hans vision om et stærkt enevældigt et-partistyre med en yderst magtfuld præsident.

Ifølge politologen Juan Linz har den præsidentielle styreform nogle mangler, fordi præsidenten varetager den udøvende magt, hvilket fører til et ufleksibelt demokrati. Linz argumenterer for, at præsidentialisme begrænser muligheden for kompromisser i parlamentet og kalder det et *"winner-takes-all-arrangement"*. Engang imellem kan det ufleksible demokrati ligefrem bane vejen for udemokratiske tiltag (Møller og Skaaning, 2010: 254). Erdogan har da tydeligvis også et mål om at konsolidere magten, således at alle tre magtinstanser "kontrolleres" af præsidenten. De magtbeføjelser, som præsidenten får som følge af forfatningsændringerne, betyder, at Erdogan i realiteten kan tæmme de politiske institutioner i et *"personligt regime"*, hvor Erdogan indtager præsidentposten som en slags neo-osmannisk sultan. Grundet de mange magtbeføjelser Erdogan får, kan disse forfatningsændringer udvikle sig til at blive en glidebane mod et mere autoritært styre, selvom forfatningsændringen blev realiseret gennem et demokratisk valg.

Hertil kommer diskussionen om dødsstraffen. Hvis Erdogan får genindført dødsstraffen, vil det ifølge EU-Kommissionsformanden betyde, at optagelsesforhandlingerne stopper. En

genindførelse af dødsstraffen står også i direkte modstrid med artikel 2 i EU's charter for grundlæggende rettigheder, der eksplicit udtrykker, at dødsstraf ikke accepteres i EU's demokratiprincipper.

Med de seneste udviklinger i AKP's politik in mente, er det temmelig svært at forestille sig, at Tyrkiet skulle blive klar til blive fuldgældigt medlem af EU i den nære fremtid. I lyset af, at EU har kritiseret de omstændigheder, som valget blev udført under, samt en række af forfatningsændringerne, synes der ikke at være nogen forestående normalisering af tyrkisk-europæiske forbindelser i horisonten; særligt hvis præsidenten genindfører dødsstraffen.

Desuden er den store splittelse i befolkningen et tegn på, at der er nogle dybe politisk og værdimæssige kløfter befolkningen i mellem, hvilket ifølge Dahl udgør en trussel mod de politiske institutioner, da det er mere sandsynligt, at de demokratiske institutioner opretholdes i et land, der kulturelt set er mere homogent (jf. side: 14). Selve stemmefordelingen viser, at Tyrkiet er et dybt splittet land; 48,7 procent af befolkningen stemte nej til forfatningsændringen, hvilket tydeliggør, at en stor del af befolkningen ikke støtter den præsidentielle styreform, hvor kompromisser i parlamentet kan begrænses af den omfattende magt, som præsidenten besidder. De ideologiske afstande mellem ja- og nej-siden kan derfor medføre voldsomme konflikter på den politiske scene, hvilket yderligere kan føre til politisk splittelse med en befolkning, som står meget uforsonende overfor hinanden.

Som det fremgår af analysen, så det er tydeligt at se, at de autoritære tendenser i Tyrkiet har indtaget en central plads i den politiske kultur. De historiske og kulturelle faktorer har således haft en stor indflydelse på, hvorfor Tyrkiet gang på gang havner i de autoritæres hænder og hvorfor tyrkerne giver deres stemmer til magtfulde og autoritære ledere. Erdogan udnytter således demokratiet til at centralisere magten omkring sig – han bruger demokratiet til at afskaffe demokratiet. Denne magtcentraliserende udvikling vil unægteligt blive en stor hindring for Tyrkiet i nogensinde at kunne leve op til københavnerkriterierne.

6.0 Diskussion af specialets fund og konklusion

6.1 Diskussion af specialets fund

I specialets analyse vises det, hvordan det teokratiskstyrede Osmannerrigets politiske kultur i høj grad har påvirket efterfølgende ledere i den moderne tyrkiske republik – fra Atatürk til Erdogan. Trods Atatürks afstandtagen til Det Osmanniske Rige og den teokratiske stat, er det tydeligt at se, at visse autoritære træk er gennemgående i osmannisk- og moderne tyrkisk politik. Atatürks forsøg på at sekularisere og homogenisere tyrkerne har slået fejl. Det er lykkedes med en lille del af befolkningen, mens majoriteten af befolkningen anser sekulariseringsreformerne som et voldsomt brud på deres frihed til at udøve islam. Reformen har skabt nogle dybe kløfter i befolkningen. Disse kløfter er med jævne mellemrum kommet til udtryk gennem voldelige sammenstød, hvor den tyrkiske stat og det tyrkiske militær har ageret som aggressor adskillige gange. Det er altså tydeligt at se, at den autoritære lederstil fra Osmannerriget i høj grad har præget udviklingen af den politiske kultur i Tyrkiet.

Når Møller og Skaaning påpeger, at der er nogle dybe årsager, som ligger langt tilbage i tiden, som kan forklare, hvorfor et lands demokrati har haft bedre udviklingskår end andre, så gør de det af god grund. Analysen har vist, at Tyrkiets osmanniske fortid har haft en afgørende betydning for udviklingen af den politiske kultur i Tyrkiet. Møller og Skaanings teori tager ganske vist udgangspunkt i de postkommunistiske lande. Alligevel er teorien brugbar, i og med at nogle af de lande, som Møller og Skaaning taler om, har været under osmannisk styre i mange hundrede år, samt at Tyrkiet rent geografisk ligger tæt på de postkommunistiske lande.

Specialet bekræfter desuden Dahls tese om, at der skal være et minimum af demokratiske institutioner, for at et land kan kalde sig demokratisk. Specialets fund har vist, at Dahls demokratiske institutioner gang på gang undergraves i det moderne Tyrkiet, hvis ikke af militæret, så af de civile ledere. De politiske institutioner er ganske vist indskrevet i den tyrkiske forfatning; dog kan man nemt hævde, at disse institutioner ikke er tilstrækkeligt rodfæstede i

tyrkisk politik, hvorfor det har været forholdsvis nemt for de tyrkiske ledere at underminere dem.

Eftersom Dahls politiske institutioner i høj grad kan sammenlignes med københavnerkriterierne, er det derfor svært at forestille sig, at et EU-medlemskab skulle være i horisonten for Tyrkiet i den nærmeste fremtid. Den seneste udvikling i tyrkisk politik verificerer desuden Møller og Skaanings tese om, at de dybe årsager i høj grad kan forklare demokratiets tilstand i et land. Det er åbenbart, at de dybe årsager har haft en stor rolle i udviklingen af de politiske institutioners tilstand i Tyrkiet i dag.

6.2 Konklusion

Gennem denne kandidatafhandling har jeg søgt at svare på: Hvilke politiske, kulturelle og historiske faktorer, der er med til at vanskeliggøre Tyrkiets fremtidsudsigter i EU? Og hvordan kommer disse faktorer til udtryk i Tyrkiet i dag?

De valgte teorier har i høj grad kunne forklare, hvorfor de kulturelle og historiske faktorer i høj grad har påvirket den politiske kultur i Tyrkiet. Desuden har teorierne kunne bekræfte, at den osmanniske kulturarv har sat dybe spor i den tyrkiske befolkning og dens ledere. Den historiske analyse af Osmannerriget viser, at sultanens fjendtlighed over for videnskab og handel i høj grad besværliggjorde Atatürks forsøg på at vestliggøre landet. Desuden blev imperiet tydeligvis ikke påvirket af de europæiske kampe om begrænsninger af den gejstlige magt. Samtidig forlod mange lærde Istanbul som følge af sultanens indstilling til videnskab og handel. Den ekstreme magtkoncentration, som sultanen rådede over, samt alle de ovennævnte faktorer, betød, at den islamiske lovgivning stivnede og at nepotisme og korruption begyndte at plage imperiet.

Da Atatürk overtager den resterende del af det kollapsede imperium, gør han alt i sin magt for at tage afstand fra det osmanniske ideologiske grundlag og han forsøger at skabe en ny vestlig-inspireret tyrkisk national kultur. Analysen har vist, at Atatürk ikke formår at sekularisere befolkningen, i stedet lægger han med sine tvungne reformer og autoritære tendenser fundamentet for militærets enorme magtbeføjelser.

De politiske institutioner bliver fuldstændigt negligeret i denne periode. I 1950 vælger tyrkerne deres første demokratisk valgte leder. Den politiske kultur er dog stadig kendetegnet ved udbredt magtmisbrug, nepotisme, korruption og statslig undertrykkelse af mindretal. Militærets gentagne interventioner i den politiske sfære har således forhindret udviklingen af et vestligt demokrati. I 1990'erne oplever Tyrkiet en bølge af vold, der er udført af staten; det er især kurderne, det går udover.

Møller og Skaanings tese om, at de dybe faktorer spiller en stor rolle i udviklingen af et demokrati, er i høj grad blev bekræftet. Den enevældige osmanniske herskerstil har tydeligvis præget Atatürk og efterfølgende ledere i tyrkisk politik.

I 2002 får Tyrkiet et nyt regeringsparti, der har siddet på magten lige siden. Tyrkiet får status som kandidatland og i 2005 er processen meget lovende, men der går ikke længe, før de autoritære træk viser sig blandt magteliten i Ankara. Analysen af københavnerkriterierne viser, at Tyrkiet stadig har lang vej endnu og det lader til, at hver gang det tyrkiske demokrati tager et skridt frem, så tager det to tilbage.

Kommissionens fremskridtsrapport i 2015 påpeger, at de demokratiske institutioner: forsamlingsfrihed, ytringsfrihed, samt omfattende borgerrettigheder er kommet under pres. Igen bekræftes Møller og Skaanings tese om, at de historiske faktorer spiller en afgørende rolle i udviklingen af et vestligt demokrati og det er klart at se, at AK-partiet ikke kan slippe deres autoritære kulturarv.

Hertil bliver Dahls politiske institutioner endnu engang undermineret, hvilket kommer til udtryk gennem korruptionsanklager, brud på forsamlings- og ytringsfrihed og et nyt præsidentielt styre med en enorm magtfuld præsident.

Konkluderende kan man sige, at Tyrkiet på ingen måde er klar til et medlemskab af EU og at de kulturelle og historiske faktorer i høj grad spiller en stor rolle i Tyrkiets nuværende demokratiske status. Det er lykkedes for Vesten at sekularisere befolkningen, i og med at forsøg på at begrænse den gejstlige magt i Vesten allerede begyndte for 700-800 år siden. Det lykkedes dog

ikke for Atatürk, i og med at han overtog det osmanniske ideologiske og administrative grundlag og kastede reformer ned over sin befolkning. Erdogan forsøger at gøre det samme, men har tydeligvis et andet mål; dog kommer demokrati nedefra og ikke ovenfra.

7.0 Litteraturliste

7.1 Bøger

- Alcock, Antony. (2002). ***A short history of Europe***. Palgrave MacMillan. New York, USA. Anden udgave.
- Arvidsson, Håkan & Kruse, Elisabeth, Tove. (1999). **Europa 1300-1600**. Roskilde universitetsforlag. Første udgave.
- Batalla Adam, Laura. (2015). ***Turkish Foreign Policy in the New Millennium***. Peter Lang GmbH. Frankfurt, Tyskland. Første udgave
- Benli, Serdal & Serinci, B. Deniz (2014). ***Tyrkiet 1923-2013- fra Atatürk til Erdogan***. Forfatterne og Bogforlaget Frydenlund. Frederiksberg, Danmark. Første udgave.
- Bitsch Olsen, Poul & Fuglsang, Lars. (2009). ***Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – på tværs af fagkulturer og paradigmer***. Roskilde universitetsforlag. Frederiksberg, Danmark. Anden udgave.
- Boel, Erik & Møller Sørensen, Jesper (2005). ***Tyrkiet – på vej gennem EU's nåleøje***. Nørhaven Book. Viborg, Danmark. Første udgave.
- Bogdani, Mirela (2011). ***Turkey and the dilemma of EU accession – When religion meets politics***. I.B. Tauris & Co Ltd. London, England. Første udgave.
- Byrnes A., Timothy, Katzenstein J, Peter (2006). ***Religion in an expanding Europe***. Cambridge University Press. Cambridge, England. Første udgave.
- Dahl, A. Robert. (2000). ***Om demokrati***. Yale University press. 1999. Oversættelse:
- Nyt Nordisk forlag Arnold Busk A/S. Viborg, Danmark. Første udgave.

- Falkesgaard, Jørgen, Harboe, Eva, Kitir, Deniz, Nielsen Helms, Stefan, Pedersen Stordal, Kirsten, Petersen Bjørn, Ole & Steffensen M, Jens
- ***Tyrkiet – Historie, samfund og religion***. Systime A/S. Århus, Danmark. Tredje udgave.
- Grøndahl, Fenger, Malene. (2007). ***Tyrkiet – en del af Europa?***. Informations forlag. Frederiksberg, Danmark. Første udgave.
- Gurses, Mehmet & Romano, David (2014). ***Conflict, democratization, and the Kurds in the Middle East***. Palgrave Macmillan. New York, USA. Første udgave.
- Herslund, Michael. (2002). ***Sider af Europas historie – Introduktion til europæiske studier***. Forlaget Samfundslitteratur. Frederiksberg, Danmark. Første udgave.
- Kelstrup, Martin & Sindbjerg, Martinsen, Dorte & Wind, Marlene. (2012). ***Europa i forandring – en grundbog om EU's politiske og retlige system***. Hans Reitzels forlag. Anden udgave.
- Mango, Andrew. (2004). ***The Turks today***. John Murray publishers. London, England. Første udgave.
- Møller, Jørgen & Skaaning, Svend-Erik, Skaaning. (2010). ***Demokrati og demokratisering***. Hans Reitzels forlag. Viborg, Danmark. Første udgave.
- Rojan, Pola. (2010). ***Ergenekon – Tyrkiet bag facaden***. Informations forlag. København, Danmark. Første udgave.
- Temelkuran, Ece (2015). ***Turkey – The Insane and the Melancholy***. Zed Books

Ltd. London, England. Første udgave.

- Zürcher, J Erik. (1993). ***Turkey – A modern history***. I.B. Tauris & CO Ltd. London, England. Første udgave.
- Østergaard, Uffe. (1996). ***Arven fra Osmannerriget – Balkan og Tyrkiet i går og i dag***. Den Jyske historiker og forfatterne. Århus, Danmark. Første udgave.
- Öktem, Karem. (2011). ***Angry nation – Turkey since 1989***. Zed Books Ltd. London, England. Første udgave.

7.2 Tidsskriftartikler

- Amnesty International (oktober, 2013) ***Gezi Park Protests – Brutal denial of the right to peaceful assembly in Turkey***. Nummer: EUR 44/022/2013
- Park, Bill (2008). ***Turkey's Deep State***. The RUSI Journal, VOL. 153. Nummer 5. Side 54-59
- Salt, Jeremy (sommer, 2016). ***Erdogan's "New Turkey" Slides into turmoil***. Middle East Policy. Vol. 23. Nummer 2. Side 119-131
- Söyler, Mehtap (2013). ***Informal institutions, forms of state and democracy: the Turkish deep state***. Tandfonline.com VOL. 20. Nummer 2. Side 310-334
- Tekinalp, Sermin (2016). ***Rationalization of contradictory cognitive dichotomies versus democracy demands: Istanbul Gezi Park protests***. Rationality and Society. Vol. 28. Nummer 1. Side 83-104
- Tank, Pinar (2010) ***Tyrkias militære og "den dybe staten"***. Babylon: Nordisk tidsskrift for Midøstenstudier. VOL. 8. Nummer 1. Side 70-80

7.3 Internetkilder

- Akyol, Kürsat (27.12.16). **Turkey: "Worst country" for media freedom in 2016.** Deutsche Welle.
<http://www.dw.com/en/turkey-worst-country-for-media-freedom-in-2016/a-36924382> (set den 23.05.2016)
- Akyol, Mustafa (03.01.14). **What you should know about Turkey's AKP-Gulen conflict.** Al Monitor.
<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/01/akp-gulen-conflict-guide.html> (set den 28.05.2016)
- BBC News (17.04.17). **Recep Tayyip Erdogan: Turkey's pugnacious president.**
<http://www.bbc.com/news/world-europe-13746679> (set den 23.04.17)
- Bjørnager, Anton Jens (02.10.2013). **Amnesty: Tre demonstranter døde af tyrkisk politivold.** Politiken – Internationalt.
<http://politiken.dk/udland/art5473581/Amnesty-Tre-demonstranter-døde-af-tyrkisk-politivold> (set den 10.05.2017)
- Chislett, William (05.10.2015). **Turkey's 10 years of EU accession negotiations: no end in sight.** Elcano Royal institute.
http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/wp14-2015-chislett-turkeys-10-years-of-eu-accession-negotiations-no-end-in-sight (set den 03.05.2017)
- D'Amours, Jillian (21.07.16). **Analysis: Dissecting Turkey's Gulen-Erdogan relationship.** Middle East Eye.
<http://www.middleeasteye.net/news/analysis-dissecting-turkeys-gulen-erdogan-relationship-528239159> (set den 28.05.2016)
- European Commission (10.11.2015). **Key findings of the 2015 Report on Turkey.**
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6039_en.htm (set den 04.05.2017)

- European Commission (09.11.2016). **Key findings of the 2016 Report on Turkey.**
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3639_en.htm (set den 08.05.2017)
- European Commission (09.11.2005). **Turkey 2005 Progress Report.** SEC (2005) 1426 (side 41).
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1426_final_progress_report_tr_en.pdf (set den 29.04.2016)
- Folketinget (Juli, 2013) **EU fakta – Hvordan bliver et land medlem af EU?** Folketingets EU-oplysning. Nummer 11.
http://www.eu.dk/~~/media/files/eu/publikationer/eu_fakta_nr_11.ashx (set den 15.04.2017)
- Hall, Richard (13.06.2013).The Independent.**Turkey protests: PM Erdogan issues 'final warning to troublemakers' as death toll rises to five and crowds prepare for clashes in Taksim Square.**
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-protests-pm-erdogan-issues-final-warning-to-troublemakers-as-death-toll-rises-to-five-and-8654788.html> (set 10.05.2017)
- Hoff, Ole (01.03.2017). **Tyrkiet efter kuppet.** Amnesty International.
<https://amnesty.dk/nyhedsliste/2016/tyrkiet-efter-kuppet> (set den 20.05.2017)
- Jørgensen, Sol Anna, Skjødt, Uldbæk Sabrina (16.07.2016). **Overblik Kupforsøg I Tyrkiet: Det ved vi.** Dr Nyheder. <http://www.dr.dk/nyheder/udland/overblik-kupforsoeg-i-tyrkiet-det-ved-vi> (set den 29.05.2017)
- Lindtoft, Christian Bæk (17.04.2017) **Tyrkisk folkeafstemning: Dansk-tyrkere var de mest ivrige Erdogan-støtter I Norden.** Politiken Internationalt.
<http://politiken.dk/udland/art5914341/Dansk-tyrkere-var-de-mest-ivrige-Erdogan-støtter-i-Norden> (set den 02.05.2017)
- Lowen, Mark (16.04.2015). **The problem with insulting Turkey's president Erdogan.** BBC News. <http://www.bbc.com/news/world-europe-32302697> (set den 22.05.2017)

- RT (20.03.2016) ***Anyone who says that Turkey is European country wants EU's death – Sarkozy.*** RT
<https://www.rt.com/news/336385-sarkozy-turkey-eu-death/>
(set den 09/01-16)